

**ÁLLAMI FELSŐOKTATÁSI INTÉZMÉNY
„UNGVÁRI NEMZETI EGYETEM”
MAGYAR TANNYELVŰ HUMÁN- ÉS TERMÉSZETTUDOMÁNYI KAR
MAGYAR FILOLÓGIAI TANSZÉK**

Tájékoztató
a magiszteri dolgozathoz
magiszter
(oktatási-képzési szint)

Téma:
**AZ EMBERI ÉLET FORDULÓIVAL KAPCSOLATOS HAGYOMÁNYOK ÉS
KIFEJEZÉSEK KÍGYÓSON**
(születés és lakodalom)

Készítette:
Sipos Tímea
«Filológia» szakirány, magyar nyelv és irodalom szak 6.020303
VI. évfolyamos hallgató

Témavezető:
Nagy Natália docens

Recenzens:
Györke Magdolna docens

Ungvár – 2016

TARTALOM

BEVEZETÉS	5
1. A KÉRDÉSSSEL FOGLALKOZÓ SZAKIRODALOMRÓL	9
2. AZ EMBERI ÉLET FORDULÓIVAL KAPCSOLATOS HAGYOMÁNYOK ÉS KIFEJEZÉSEK KÍGYÓSON	20
2.1. A születéssel kapcsolatos hagyományok és kifejezések Kígyóson	20
2.1.1. A babavárással kapcsolatos szokások és kifejezések.....	20
2.1.2. A szüléshez kötődő hagyományok és kifejezések.....	28
2.1.3. A szülés utáni szokások és kifejezések.....	35
2.2. Lakodalommal kapcsolatos hagyományok és kifejezések Kígyóson ...	45
2.2.1. Az ismerkedés.....	45
2.2.2. Leánykérés	47
2.2.3. Lakodalmi előkészületek.....	52
2.2.4. A lakodalmi tisztségviselők	56
2.2.5. Az esküvő napja.....	59
2.2.6. Egyéb lakodalmi hagyományok.....	74
2.2.7. Esküvővel kapcsolatos babonák.....	76
3. AZ EMBERI ÉLET FORDULÓIVAL KAPCSOLATOS KIFEJEZÉSEK CSOPORTOSÍTÁSA	78
3.1. A kifejezések kategorizálása eredetük szerint	78
3.2. A kifejezések csoportosítása szerkezetük szerint	82

BEFEJEZÉS.....	84
KÖVETKEZTETÉSEK LEVONÁSA.....	84
A FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM JEGYZÉKE.....	89
РЕЗЮМЕ.....	94
ABSTRACT	96
MELLÉKLET.....	98

BEVEZETÉS

A nemzeti kisebbségek megmaradása, a nemzeti identitás megőrzése szempontjából meghatározó, hogy a kulturális átörökítés megvalósul-e. A hagyományörzés rendszeres és tudatos beépítése az életünkbe a szülőföldünk iránti szeretetet erősíti bennünk. Része lehet nem csak ünnepeinknek, de hétköznapijainknak is. A néprajz a kultúra tudománya, ideologikus volta, egyben gyakorlati orientáltsága révén az élethez szükséges praktikus ismeretek tárháza. A hagyományok őrzése és gyakorlása a generációkon átívelő kapcsolatok erejét szimbolizálják. Szabályozottságuk, szertartásosságuk, folytonosságuk, kiszámíthatóságuk, tervezhetőségük biztonságot, stabilitást ad, s ezzel védett terepet biztosít az érzelmek kinyilvánításának. A hagyományok őrzése nem csak a családok, barátok kötelékeit erősíti, hanem a nemzethez, mint egy nagyobb közösséghez való tartozás hitvallása is. Hiszen a család, mint a társadalom legkisebb sejtje alkotja magát a társadalmat – a nemzetet. Az öröm, a vidámság és olykor a szomorúság közös vállalása összetartó erő. Emlékeket teremt a történései által, melyekre egy életen át emlékezni lehet. Kárpátalja igen gazdag hagyományokkal rendelkezik, hiszen különféle nemzetiségű emberek lakják, kiknek szokása kölcsönösen hat egymásra. Az emberi élet fordulópontjaihoz három témakör tartozik: a születés, a lakodalom, a temetés. Ezek az egyén életének legmeghatározóbb állomásai.

Kutatásom témája: Az emberi élet fordulóival kapcsolatos szokások és kifejezések Kígyóson (születés és lakodalom)

Ez a téma több szempontból is aktuális. Elsősorban azért, mert ilyen, s ehhez hasonló kutatás még nem volt Kígyóson. Még soha, senki nem foglalkozott a település hagyományainak összegyűjtésével és rendszerezésével. Másodsorban a régi hagyományok kihalófélben vannak, sokat már el is felejtettünk, teljesen újjak befolyásolják az emberek mindennapjait.

Kutatásom célja, hogy összegyűjtssem a település hagyományait. Rendszerezem a régi és az új szokásokat, valamint megvizsgáljam a hozzájuk kapcsolódó szakszavakat.

A gyűjtés módszere aktív, hiszen adatközlők segítségével kutatom a régi és az új hagyományokat. Adatközlőim különböző korosztályúak, így teljesebb képet kapok majd a településsel kapcsolatos szokásokról.

A gyűjtés helye. A név eredetére vonatkozó adatokat találunk Kiss Lajos Földrajzi nevek etimológiai szótára című művében. Eszerint a település neve a kígyó állatnév képzett alakjából való [27, 729. o.] Fényes Elek a következőket írja róla: „Kígyós magyar falu.. lakja 400 református 10 zsidó, református anyateplommal... A határ déli részén fekszik az uradalom erdeje, északon a Szernyi-mocsár...” [19, 498. o.]

Kígyós (ukránul Кідьош, korábban Зміївка) a Beregszászi járás egyik magyarlakta települése, Beregszásztól 5 km-re.

A falu az egykori Szernye-mocsár déli partjára települt. Kígyós eleinte királyi birtok volt, majd 1364-ben a beregszászi domonkos szerzetesek kapták meg adományként. A 16. században említik őket, mint Kígyós birtokosait. 1557-ből való a helység pecsétnyomója.

Templomát 1332–37 előtt alapították. Az épület megőrizte középkori jellegét, s az 500 éves középkori freskókészleteket. A népi hiedelem a templom alapítását az itt remetéskedő Salamon királynak tulajdonítja. A kisberegi volt páloskolostor egyik kisharangja Kígyóson, a református templom harangtornyában található, rajta a felirat: „Sanctuspaulus, ora pro nobis”. A helység déli szélén az erdőnél egy kis lapályos mező terjed, mely Királytáborának neveznek, valószínűleg II. Andrásnak e megyében való táborozása emlékéül.

A községnek 51 polgára vett részt az első világháborúban, 14-en estek el. A csehszlovák korszakban az iskoláskorú gyerekek Nagyberegen tanultak. Az 1938-as

visszacsatolás után községi elemi iskolája van, s hozzálátnak a falusi kultúrház építéséhez is.

A második világháború vérzivatarára Kígyóst sem kímélte. Az 1944. novemberi deportáláskor a sztálinisták innen is elhurcolták a férfilakosságot: 76 személyből 28-an odahaltak.

Az 1945 után megerősödött baptista hívők imaházat létesítettek. Kígyós lakossága a Reformáció idején református hitre tért át. 1540-ben vették át a katolikus templomot, 1595-ben már virágzó gyülekezetként említették.

1910-ben 446, túlnyomórészt magyar lakosa volt, ma 968 lakosából 850 (90%) a magyar. A trianoni békeszerződésig Bereg vármegye Tiszaháti járásához tartozott. 1990 novemberében a falusi temetőben emlékművet állított a II. világháború és a sztálinizmus áldozatainak.

Kígyós lakóinak száma a 2001-es népszámlálás adatai szerint 895 fő, ebből 781 magyar nemzetiségűnek vallja magát. Az itt lakók 90%-a magyar, a többi ukrán. A falut zömében reformátusok lakják, a helyi baptista gyülekezetnek mintegy 30 tagja van. Emellett néhányan katolikus, illetve pravoszláv hitűek [11, 86–88. o.].

Adatközlők

Név	Születési év	Végzettség	Foglalkozás	Vallás
Sas Károly	1926	Elemi	Nyugdíjas	Református
Tompa Mihály	1931	Elemi	Nyugdíjas	Református
Özv. Hézsér Erzsébet	1933	Középiskola	Nyugdíjas	Református
Vas Gusztáv	1941	Általános Iskola	Nyugdíjas	Református
Nagy Irén	1938	Elemi	Nyugdíjas	Római katolikus

Tompa Zsuzsa	1944	Általános	Nyugdíjas	Református
Nagy Sándor	1937	Középiskola	Nyugdíjas	Római katolikus
Sas Erzsébet	1929	Általános	Nyugdíjas	Református
Végh Teréz	1942	Középiskola	Nyugdíjas	Római katolikus
Csatlós Jolán	1935	Elemi	Nyugdíjas	Református
Hidi Ferenc	1933	Általános	Nyugdíjas	Római katolikus
Balla Viktor	1938	Általános	Nyugdíjas	Református
Nagy Ilona	1963	Középiskola	Szakács	Református
Nagy Magdolna	1949	Egyetem	Nyugdíjas	Református
Tompa Krisztina	1965	Középiskola	Varrónő	Római katolikus
Birta Ibolya	1963	Szakiskola	Cukrász	Református
Sas Zsuzsanna	1958	Szakiskola	Válalkozó	Római katolikus
Knobloch Elza	1943	Középiskola	Nyugdíjas	Református
Komócsin Irén	1934	Általános	Nyugdíjas	Római katolikus
Mikitán Erzsébet	1934	Általános	Nyugdíjas	Görög katolikus
Bakó Klára	1943	Általános	Nyugdíjas	Római katolikus
Molnár Magdolna	1961	Szakiskola	Eladó	Református

1. A KÉRDÉSEL FOGLALKOZÓ SZAKIRODALOMRÓL

Mielőtt hozzákezdtém volna saját témám kutatásához, célszerűnek tartottam áttekinteni a témával foglalkozó szakirodalmat. Elmondhatom, hogy sok tanulmány és cikk foglalkozik ezzel a témával. A továbbiakban először betekintést adok a születéssel kapcsolatos magyar szokás- és hiedelemanyag feldolgozása kapcsán megjelent írásokba.

Az emberi élet szokásai egy életpályát követnek végig. Annak legfontosabb csomópontjain (születés, házasság, halál) az egyént és közösségét átmeneti rítusok, szokások segítik átlépni, állapítja meg **Arnold van Gennep** francia néprajzkutató. [<http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/1-420.html>]

Akárcsak az év jelentősebb fordulóihoz, úgy az emberi élet főbb állomásaihoz is szertartásos szokások fűződnek. Hont Ferenc „életszínjátéknak” nevezte a paraszti élet fontos eseményeinek e szertartásszerű rendjét. Megállapítása szerint az emberi élet egyik stádiumából a másikba való átmenetelt meghatározott ceremóniák szerint hajtják végre, melyek három fő részből állnak: az első fázisban történik a régebbi állapotból való kilépés, ezt követi egy átmeneti állapot, amelyben az egyén mintegy a két állapot között lebeg, míg a harmadik stádium az új állapotba való befogadást fejezi ki. Ezeket a stádiumokat megtaláljuk a temetési, házassági szokásokban, a felnőtté avatás rítusaiban. Az emberi élet fordulóihoz fűződő szokásoknál fontos szerep jut a mágikus praktikáknak is. Különösen a születésnél és halálnál – e veszélyes időszakokban – igyekeznek az egyént babonás rítusokkal védeni [28, 159–169. o.].

Mivel az emberi élet fordulói első állomása a születés, így célszerűnek tartottam áttekinteni az e periódussal foglalkozó szakirodalmat. Jelentős nagy, összefoglaló mű a születéssel kapcsolatban **Deáky Zita és Krász Lilla** tollából származik. E műben a születéssel kapcsolatos hagyományokról olvashatunk nagy részletességgel. [13, 250

o.] **Kapros Márta** *A születés szokásai és hiedelmei az Ipoly mentén* című monográfiájában az Ipoly mentén élők hagyományait ecseteli. De érdekes volt ez a munka a tekintetben is, mert előszavában, ahol a szerző 1986-ig sorra veszi a születéssel foglalkozó néprajzi, vagy néprajzi vonatkozású publikációkat. [25, 9–31.o.]

Ipolyi Arnold több születéssel kapcsolatos kérdést említ nagy összefoglaló munkájában, a *Magyar Mythológiában*. Ilyen, e dolgozat szempontjából lényeges kérdés az újszülöttet beavató/áldozati (Ipolyinál: felajánló) *szertartások*, vagy ezek maradványai (a tűz, a víz, a levegő, a föld szerepe: a tűzkereszttség, a leöntés, a lehelés, a földre tevés, a hajvágás vagy az arc megvágása). Külön említi a témához szorosan kapcsolódó keresztelési lakomát vagy vendégséget. Az általa ismert típusok és elnevezések eredetét szófejtéssel próbálja megoldani – nem mindig megnyugtató módon. [23, 541–544.o.]

Róheim Géza is érinti az emberélet fordulóinak egyes kérdéseit a *Magyar néphit és népszokások* című munkájában. A kötetben elvéve találunk utalásokat a termékenységgel, az őszanya kérdésével, vagy a gyermekszületés illetve a keresztelő egy-egy jelenségével kapcsolatban. Az anyaggal kapcsolatban olyan kérdéseket vet föl, amelyek az összefüggésekre, az eredetre, de főleg a párhuzamokra vonatkoznak. [44, 120–122.o.]

Gönczi Ferenc munkája a kutatásához nagy segítség volt. A *Somogyi gyermek* című könyve Somogy területén végzett kutatásáról szól. Személyesen gyűjtött adatai megbízhatóak. Kiderül, hogy egyazon területen akár falvanként eltérő és egymásnak ellentmondó adatokat is kaphatunk ugyanarról a témáról. A változatok közlésére annál is inkább lehetősége van, mert hat éven keresztül tartó helyszíni gyűjtést végzett személyes kikérdezéssel.

A monográfia érdeme továbbá, hogy figyelemmel kíséri a megyében élő németek és horvátok hagyományait is. A gyűjtő a születés témáját nemcsak hiedelmek és

szokások egymásutánjaként fogja föl és közli, hanem érzékeny a kapcsolódó jelenségekre, és figyelme sokszor terjed ki a társadalmi-gazdasági vonatkozásokra is. Ő írja le először részletesen a gyermekágyas időszakot és annak jellemzőit, az asszony avatásának körülményeit, valamint a keresztelő eseményeit és a komaság rendszerét. [21, 153–159. o.]

A szülés körüli varázslatokról olvashatunk **Szendrey Zsigmond** A Magyarország néprajza című könyvében. Olyan szempontokat is figyelembe vesz, amelyek a korábbi néprajzi szemléletű gyakorlathoz képest újszerűek. Alfejezetekben kitér olyan kérdésekre, mint a meddőség, a halvaszülés vagy az ikrek. Külön címszó alatt tárgyalja az apa szerepét a szülésnél, majd a gyerek *elismerésénél*, családba fogadásánál. Az események szinte minden mozzanatát külön alfejezet mutatja be. [47, 307–308. o.]

1986-ban jelent meg **Kapros Márta** munkája, melyben egy önálló tájegység, az Ipolyság néprajzi sajátosságait ismerteti. Kitér a gyermekágyas anya közösségben elfoglalt helyére, az anyát körülvevő segítőkre, bemutatja a keresztelőhöz kapcsolódó közösségi események (pl. a lakoma) időbeli változatait, az ajándékozás és keresztszülő-választás variánsait. Az alapos helyi vizsgálaton túl azonban nem vállalkozik a szerző általánosításra vagy bizonyos törvényszerűségek megállapítására sem a hiedelemkutatás, sem a társadalomnéprajz vonatkozásában. [24, 9–31. o.]

Rizsik Judit Mátészalkáról szóló monográfiája egyszerre vizsgálja az egy településen élő nemzetiségek és a különböző felekezetek születéssel kapcsolatos szokásait és hiedelmeit, az adatokat párhuzamosan mutatva be. Egyrészt közli a születéssel összefüggő magyar és cigány hiedelem- és szokásanyagot, másrészt külön kitér az egyes (református, katolikus, görögkatolikus) felekezetek avatási szertartásainak (asszonyavatás és keresztelő) ma már csak emlékezetben élő variánsaira. Ezzel a hiedelmek és szokások alakulásának különböző motivációit egymásra vetítve ismerjük meg. [43, 115–120. o.]

Vidák Tünde Csíkkarcfalván végzett terepmunkája alapján három generáció szempontjából mutatja be a szülés körüli teljes hagyománykör jelenségeit. Kitér a rítusok időbeli változásai, a gyakorlatból való kikopásuk és jelentésvesztésük folyamatára is. [52, 81–136. o.]

Asszonyavatásról szól **Bárth Dániel** tanulmánya, *Esküvő, keresztelő, avatás* címmel. A 16-18. századi egyházi forrásokat tárja fel. A jelenkori születési rítusokat vizsgáló kutató számára forrásfeltáró munkája és megállapításai azért lényegesek, mert az egyházi és népi gyakorlat mai megnyilvánulási formái és kapcsolataik gyakran csak ezek ismeretében értelmezhetők. [6, 214–216. o.] „Az a menyasszony, ki nyár elején összetapadt kettős gyümölcsöt eszik, legelőször ikreket fog szülni.” [45, 374.o.]

Régebben arra törekedtek, hogy egy családban minél több gyermek szülessen. A gyermek száma a bárándi családokban a századforduló és a két világháború között igen változó volt. A legszegényebb családokban gyakori volt a hat-nyolc gyerek, a gazdagabbak körében nem volt ritka az egy. [7, 438 o.].

Számos más jellegű munka is napvilágot látott, mely egy-egy település szokásanyagát dolgozza fel, s melyből ismereteket szerezhethünk az ottani hagyományokról. Az asszonyok életmódja nem sokat változott azzal, hogy várandósak lettek. Az első gyermekkel még jobban odafigyeltek, de ahol több gyermek volt, már nem nagyon várták az újabb áldást. Ugyanúgy el kellett végeznie a teendőit, mint addig, kijárt a mezőre dolgozni, ellátta a háztartást.

Mivel hittek abban, hogy az Isten valamely bűnükért bünteti őket, a bűnbocsánat elnyerése és a gyermekáldás kieszközlése érdekében a katolikusok búcsúkra jártak, fogadalmakat tettek, hogy megengeszteljék Istent. A meddőség kezelésére orvoshoz nem jártak, ez már csak a 80-as, 90-es években vált elfogadottá. [22, 4–5, 28. o.]

„Ha a szülőknek már volt gyermekük, abból is következtek a születendő gyermek nemére, hogy a gyermek melyik szülőjének a nevét mondja ki először. Ha az apjáét, akkor fiú, ha az anyjáét, akkor lány lesz a következő gyermekük.” [30, 28. o.]

A szülés utáni adatokról szerezhetünk információt a Visszatért felvidék című munkából, s megtudhatjuk, hogy mivel szülés után az asszony még nem nagyon bírt felkelni, főzni, ezért annyi enivalót vittek, hogy elég legyen az egész család számára. A legtáplálóbb ételeket készítették: levest, húst, pecsenyét, rétest, de elvitték a tejbekását, a fánkot, a palacsintát. Azokon a napokon, amikor nem volt segítsége, a kománéja elvégezte a ház körüli munkát, ellátta a gyereket. Ha a gyermek szemmelverés áldozata lett, a bajt különböző módon próbálták meg orvosolni: szenesvizet készítettek; füstölték, különböző főzetekben fürösztötték a gyermekeket. [44, 257–301. o.]

A felsorolt munkák mind nagy segítségemre voltak kutatásom során, s számos új információval szolgáltak. Voltak olyan szokások, melyek megegyeztek a saját kutatópontom hagyományaival, s voltak olyanok, melyek teljesen eltértek attól.

A lakodalom az élet egyik legnagyobb és legfontosabb fordulata, ezért minden nép életében, szokásaiban kiemelkedett és központi helye van. Tulajdonképpen két individuumhoz kapcsolódik, azok jövőjét segíti elő. [29, 239–264. o.] A Magyar Néprajzi Lexikon a következőképpen határozza meg az eseményt: „...a házasságkötés szokáskörének legfontosabb eseménysorozata, amelynek keretében maga a házasságkötés megtörténik. Egyéb elnevezései: menyegző, nász, lagzi. Rendezői a menyasszony és vőlegény szülei (örömanya és örömapa, búsanya, búsapa), akik a házasságkötés lebonyolításában segédkező lakodalmi tisztségviselők gyakorlati támogatásával nagyarányú házi ünnepség keretében, mulatási lehetőséget és lakomák (lakodalmi étkezések) sorát nyújtva hajtják végre, illetve szervezik meg a házasságkötéssel kapcsolatos cselekményeket.” [37, 168. o.]

A magyarság, akárcsak az európai kultúra szférájához tartozó többi nép – a kereszténység felvétele óta – monogámiában él. A monogámia alapja a kis család: férfi + nő + utódok. A magyar parasztság körében a házasságnak a társadalmi jelentősége igen nagy volt. A közösség számára új rokoni csoportosulás lehetőségét, új családi összetételt; a rokonság, tágabb értelemben vett család számára számbeli, vagyoni és munkaerő-növekedést és az utódok létrehozásának a lehetőségét jelentette. Az egyén számára gyökeres változást hozott, amely nemcsak a társadalomban elfoglalt helyét, de családi státuszát, munkakörét, ruházkodását, egész magatartását átrendezte, megváltoztatta, megszabta. [18, 25–30. o.]

Nagy Janka Teodóra A nőrablástól a házasságkötésig c. munkájában kifejti, hogy a házasságkötéshez kapcsolódó jogi néphagyományokat és szokásokat az elmúlt évszázadok során számos jogszabály, jogszokás és szokásnorma alakította. [39, 49–54. o.]

A lakodalom folyamán történnek meg a házasságkötésnek 1894 óta az egyház és az állam által előírt formáságai, az esküvő és a polgári házasságkötés, továbbá a menyasszony átadása a vőlegénynek (menyasszonyvitel), befogadása a vőlegény családjába (menyasszony befogadása), az elhálás (menyasszonyfektetés) és ennek megtörténte után a menyasszony asszonnyá válásának formai kifejezése (menyecske, kontyolás)...” [37, 83. o.]

A menyasszonyon és a vőlegényen kívül a lakodalom másik fontos személye a vőfély, aki az esküvői nap felhőtlen lebonyolításáért felel. Szerepe és rigmusai fontosságáról bővebb információt **Borús Rózsa** [10, 193–256. o.] és **Csókás Ferenc** [12, 78–147. o.] munkáiban kaptam. A Magyar Néprajz VII. Népszokás, néphit, népi vallásosság című könyv szintén nagy segítséget nyújtott számomra a lakodalmi tisztségviselőkkel kapcsolatos információkeresésben. Részletesen ír a násznagyok, a szakács- és főzőasszonyok szerepéről. [36, 867 o.]

Ujváry Zoltán Gömöri magyar néphagyományok című tanulmányban bő leírást ad a fiatalok régi ismerkedési szokásairól, ismerkedési helyeiről (bálokról, fonókról, fosztókról), valamint a lakodalmas ételekről, azok tálalásának sorrendjéről. [51, 1035 o.]

A lakodalom ideje általában az ősz, a betakarítás, a szüret utáni idő, illetve farsang volt. A lakodalom első napja gyakran a szerda, másutt a kedd, a hétfő, ritkábban a csütörtök volt (pénteken nem tartottak zajos ünnepet). Szerencsésnek tartották az újhold idején tartott lakodalmat (a fiatal pár az újholdhoz hasonlóan fog gyarapodni) [37, 203–204.o.].

A fentiekben röviden fel vannak sorolva azok a szokások, szereplők, amelyek meghatározzák e fontos társadalmi eseményt, az esküvőt. Napjainkra kevés szokás maradt fenn, egyesek teljesen eltűntek, némelyek egymásba olvadtak s így maradtak fenn az utókor számára, másokra már csak az idősebb generáció emlékszik.

Sokan, sokféle megközelítésből vizsgálják a lakodalmi szokásokat. A népszokás voltaképpen a kultúra hagyományozódásának spontán formája – írja **Dömötör Tekla** Naptári ünnepek – népi színjátszás című könyvében. A szerző ebben a munkájában a naptári ünnepekhez fűződő magyar ünnepi szokások és a népi színjátszás történeti fejlődését rekonstruálja az írott források és a művészeti emlékek nyomán, a kezdetektől egészen a tudatos néprajzi gyűjtés megindulásáig. Ismerteti a főbb ünnepkörök (pl. a farsangi, kora tavaszi, májusi télközepi ünnepciklus), s az egyes jeles napok dramatikus népszokásait, maszkos alakoskodásait, szertartásos táncait, elemzi a népszokások költészetét. Az egyes szokások európai hátterét megrajzolva újszerű tudományos eredményekre jut, melyek a nemzetközi néprajzkutatás szempontjából is igen jelentősek. [15, 34–36. o.]

Népszokásokkal foglalkozik **Bálint Sándor** is a parasztlelet rendje című tanulmányában. Az 1943-ban megjelent A magyar nép című kötetben (szerk. Bartucz Lajos) félszáz oldalas tanulmányt írt Bálint Sándor a parasztlelet rendjéről. A népi

hitvilág kapcsán olvashatunk a babonákról és a parasztság vallási életéről, majd hosszasan és tartalmasan az emberi élet három nagy szükségletéről, a születésről, a házasságról és a halálról, amellyel a maga módján minden ember szembenéz [4, 206–257.o.].

Petercsák Tivadar Népszokások Filkeházán című munkájában részletes információt kapunk a század eleji lakodalmakról. Megtudhatjuk, hogy ebben az időben a lányok már 16–17 éves kortól férjhez mentek, a 20 éven felüliek pedig már vénlánynak számítottak. A legények csak a katonaidő letöltése után, 23–25 éves korban nősültek [42, 89.o.]. **Szentendrey Ákos** Lakodalmi szokások c. gyűjtésében [46, 58–59. o.] szintén foglalkozik azzal a kérdéssel, hogy hány évesen mehettek bálókba, valamint léphettek házasságra a fiatalok.

Tátrai Zsuzsanna Leányélet című munkájában egy letűnt korszak (a 19. század közepétől a 20. század közepéig tartó idő). Mindazok a népszokások megjelennek e kötetben, amelyek a leányélet jellemzői, s leginkább izgalmas témái voltak: az öltözködés, az asszonyi munkák elsajátítása (szántóföldi, ház körüli egyaránt), szórakozás, udvaroltatás, de leginkább a férjhez menés, hiszen a hagyományos falusi társadalom furcsállva szemlélte a „vénlányokat”. Az udvarlásnak, ismerkedésnek azonban megszabott ideje és rendje volt, néphagyományunk gazdag szokásrendszere, a hitélet számtalan formája, számos naiv praktika tanúskodik fontosságáról. Az idősebbek személyes visszaemlékezéseivel, s képanyaggal is kiegészülő kötet értékes olvasmánya lehet mindenkinek, akik a népelet iránt érdeklődnek [50, 82–91. o.].

Érdekes **Tárkány Szűcs Ernő** Magyar jogi népszokások című műve, melyben legények és a lányok avatásáról, az e köré csoportosuló szokásokról és rítusokról is olvashatunk. Fő műve ez a több mint 900 oldalas könyv, melyben összefoglalta kora ifjúsága óta gyarapított tudását népünk jogszokásairól, az egyének, a kisebb és nagyobb közösségek, a népi társadalmi életét szabályozó, nagyjából íratlan

elvekről, rendtartásokról, társadalmi szabályokról. Figyelme kiterjedt a történeti Magyarország egész területére, a regionális, a táji és etnikai különbségekre, a szomszéd népek és távolabbi etnikumok jogi szokásaival vonható párhuzamokra. A kötet végén elhelyezett irodalomjegyzék mintegy 300 tétele mellett a lábjegyzetekben hivatkozott szakirodalom mennyiségét nehéz lenne megbecsülni [49, 247–248. o.].

A lakodalmi szokásokhoz rengeteg hiedelem fűződik. Bővebben ír erről **Bacsikai Béla** Lakodalmas népszokások Kárpátalján című könyvében. Az író úgy vélekedik, hogy maga a lakodalmi szokás az ősi szellemkultusszal áll kapcsolatban. A szertartás minden jelenete arra irányul, hogy a lakodalmas háztól távol tartsák a szellemeket, vagy magukhoz édesgessék a jókat. Ilyen a tánc, a menyasszony éjfél utáni ruhacseréje, a menyasszonyi tánc körülállása, az, hogy a vőfély bottal jár, vigyáz a menyasszonyra. Erre utal a lárma, a hangoskodás is [3, 8–10. o.].

Egy nép érzelem- és gondolatvilágát, erkölcsét és hiedelmeit igen sokrétűen és beszédesen fejezik ki azok a szokások, melyek egész életét áthatják, bizonyos értelemben szabályozzák. Ezek a szokások az év ünnepeihez kötődő rituális szertartásokban éppúgy megjelennek, mint az emberi élet fordulóihoz, a születéshez, kereszteléshez, lakodalomhoz és temetéshez fűződő ünnepélyes cselekvésekben. **Dömötör Tekla** beavatja az olvasót a magyar nép egész szokásrendszerébe Magyar népszokások című munkájában. A könyvben olvashatunk a honfoglalás kori, a középkori és a XIX-XX. századi magyar esküvőkről. A szakíró Gardízi, Anonymus és Kézai Simon krónikáiból idéz. Dömötör Tekla bár időben korábbi hagyományokkal foglalkozik, itt is megtalálhatóak a napjainkban használt lakodalmas szakszavak. Pl.: lánykérés, menyegző, lakoma. A magyar múlt sok nyomát őrzi napjainkig is a nyelv, sőt a lakodalmi szokások is. Ilyen a házasságra érett nagylány eladólány neve, a vő (vevő) neve, a meny szó, mely a leányért adott prémekre utal stb. [14, 9–58. o.]

Elmondhatjuk, hogy a magyar népszokások közül a házassági szokások őrizték meg legvilágosabban a régi struktúrát, mert a házasság a mai napig is ebből a két

mozzanatból áll: egyrészt a családok közti jogi megállapodásból (melyet később az állam és az egyház is szankcionált), másrészt pedig egy színjátékszerűen kidolgozott ünnepi szertartásból, mely jelentős művészi mozzanatokat tartalmaz. A népi jogszokások kutatóinak igazuk van, mikor megállapítják, hogy a lakodalom két fő jogi mozzanatot tartalmazott: a kézfogót és a leányátadást. A kézfogó vagy lánykérés (a kézfogás tényével és a kicserélt jegyajándékokkal) már jogilag mindkét fél számára kötelező volt. A leányátadást ma is körülvevő számtalan falusi szertartás is mutatja, hogy a „szerződés” megvalósulása ekkor megy végbe.

A Magyar katolikus lexikonban részletesen jellemzik a lakodalmi előkészületeket. A lakodalmi előkészületek két fajtáját különbözteti meg a lexikon: távolabbit és közelebbit [37, 1040 o.].

Bodnár László *Lakodalmak a Kárpát-medencében* című háromkötetes munkájában gazdag, a Kárpát-medence egész területére kiterjedő tárházát nyújtja a lakodalmi szokásoknak és vigasságoknak a 19. század elejétől napjainkig. A házasság az emberi életciklus egyik legfontosabb pillanatához kapcsolódik, amely a férj és a feleség mellett családjuk, népesebb rokonságuk, sőt az egész kisközösség számára is emlékezetes, fontos esemény. Nem csoda, hogy gyakorlatilag minden nép körében bonyolult, összetett, hosszadalmas és rendkívül változatos rítusok, szertartások kapcsolódnak hozzá. A magyar népi kultúrában mindezek összességét fogja egybe a lakodalom, amelyben – különösen az újkorban – kiemelt szerep jut az evés-ivásnak, és általában véve a mulatozásnak. Ezek a ma is eleven, folyamatosan átalakuló – az utóbbi években nem egy esetben közkedvelt turistalátványossággá váló – lakodalmi szokások és ünnepek állnak az egri geográfus szerző érdeklődésének fókuszában. A válogatott leírások nagyobbik része a mai Magyarország területén élő magyarok szokásait írja le, amelyet a határon túli magyarokra és a Kárpát-medence többi népére vonatkozó beszámolók egészítenek ki, kisebb számban [9, 11–18. o.].

Érdekes és hasznos volt számomra **Dr. Balázs Lajos** Párvasztás és lakodalom Csíkszentdomokoson című monográfiája, melyben a szerző érzékelteti, megvilágítja a házasság, mint sorsforduló megvalósulásának három szintjét: polgári (hivatalos, állami) esküvő, egyházi esküvő és lakodalom. [41, 448 o.]

A magyar nép igen gazdag kultúrával és néphagyománnyal rendelkezik, mellyel rengeteg néprajzkutató foglalkozik. Esküvői szokásokról olvashatunk **Balogh Sámuel** [5, 38–54. o.], **Bárth Dániel** [6, 154–164. o.], **Korkes Zsuzsanna** [29, 91–133. o.], **Morvay Judit** [38, 258 o.], **Szendrey Ákos** [46, 203 o.] munkáiban. Számos érdekes kárpátaljai szokást ismertem meg **Espán Margaréta** Hagyományok, nemzeti értékek Kárpátalján [16, 450 o.] c. munkájából.

Lakodalmi szokásokkal előszeretettel foglalkoznak külföldi szakírók is. Az angol Erica **Buckley** [55, 17 o.], **Theo Engelen–Paul Puschmann**-féle [57, 20 o.] tanulmányokban olvashatunk az amerikai, indiai és európai esküvői hagyományokról. Az orosz néprajzkedvelőknél is számos munkára lelhetünk lakodalmi témával kapcsolatban. Kárpátalja szláv lakodalmas szokásairól a kijevi **Valentina Boriszenko** [58, 6–10. o.] és **Vaszil Kocan** [61, 16–29. o.], az Ungvári Nemzeti Egyetem docensének cikkeiben olvashatunk. Ezen tanulmányokban az esküvő főszereplőin kívül a szakírók kitérnek a lakodalmi kellékekre: a fátyolra, a fejkoszorúra, a ruhára, a menyasszony hajviseletére, továbbá a kellékek elkészítésénél énekelt népdalokból is idéznek.

Az átolvasott tanulmányok segítségével ismereteket szereztem a magyar nép régebbi hagyományairól és szokásairól, a külföldi tradíciókról, segítettek az adatközlőkkel való társalgásban.

2. AZ EMBERI ÉLET FORDULÓIVAL KAPCSOLATOS HAGYOMÁNYOK ÉS KIFEJEZÉSEK KÍGYÓSON

2.1. A születéssel kapcsolatos hagyományok és kifejezések Kígyóson

2. 1.1. A babavárással kapcsolatos szokások és kifejezések

A gyermekben minden népcsoport saját maga folytatását, a jövő letéteményesét látta, aki arra volt hivatva, hogy a szűkebb közösségen belül felnőve elsajátítsa annak kultúráját, azokat a hagyományokat, normákat és értékeket, amelyeket az adott közösség a csoport megmaradása szempontjából értékesnek tartott, hogy felnőve maga is a kultúra hordozója és továbbadója legyen. Ezáltal vált a felnövekvő gyermek az adott társadalom teljes jogú tagjává. Fontos, hogy a régmúlt idők szokásait megismerve, a lényeges szempontokat el nem feledve, átörökítsük a XXI. század gyermeknevelésébe, hogy a tisztesség, fegyelem és vallás fennmaradhasson.

A nők életében az „áldott állapot” egy különleges időszak. Ez az egyik küszöbe a felnőtté válásnak. Úgy tartják, hogy a gyerektől lesz **család** két ember szövetsége. Nem véletlen, hogy igen sok hagyomány kötődik a szülés előtti és utáni időszakhoz. Régen az asszonyok a hagyományok segítségével tudták megállapítani valakiről, hogy „áldott állapotban” van-e. A régi időkben nem voltak különféle terhességi tesztek, sima vagy 3D-s ultrahangok. Csak a has növekedéséből látszott, hogy gyermeket vár.

Régi hiedelem, hogy ha egy ház fölött **gólya** kering, akkor **gyermek** fog születni. Voltak egyesek, akik másképp mondták el ezt: ha a gólya leszállt a kertben, annál a háznál lehetett **gyermekáldásra** számítani. Az idősek és fiatalok körében is jól ismert, ha valamilyen ital kitöltése közben valaki poharát csordultig töltik, annak keresztelőt jelent.

Az idősek szerint a **várandósságot** nem **szokás titkolni, tagadni**, mert a gyerek **némán** születhet. Viszont a 12. hét elteltével szokták csak bejelenteni a baba érkezését, mert addig a gyermek meggondolhatja magát (elvetélhet az anyuka).

A terhesség első jele az **émelygés**. Annak a kismamának, akinek **ég a gyomra** a várandósság közben, az olyan babát hord a szíve alatt, aki dús, nagy hajjal érkezik a világra. Ha az anya nagyon **kívánós**, akkor a gyerek is kíváncsi lesz.

Kutatásom során a születendő gyermek nemének meghatározására kétféle hiedelemmel találkoztam. Az első szerint a **hegyes has** fiút rejteget, míg a **kerek** kislányt. A második szerint, ha a **kismama** az **édeset** kívánja, akkor lánya lesz, ha pedig sósat, **savanyút** fiú **jósoltak** neki.

A mai vélemények és a babonák szerint a kislánybabák szégyenlősebbek, nem mutatják magukat (a szemérmüket) az ultrahang-vizsgálat során.

A régi időkben a babonák segítséget nyújtottak a házasoknak abban, hogy milyen **elsőszülött** gyermek szülessen a családba. Ha **fiú utódot** szeretnének, szorongatni (esetleg szájba venni) érdemes a **párna** csücskét. Tilos tátott szájjal szerelmeskedni, mert akkor lány utód várható.

Nagyon sok hiedelem ma is igen elterjedt: állapotos asszonynak nem szabad keresztelni, mert vagy a keresztelt, vagy a saját gyermeke meghalhat. A várandós anyuka ne bujkáljon kifeszített kötél alatt, mert a **köldökzsinór** úgy tekeredik a gyermek nyakára, ahogy a nő bújjik a kötél alatt.

A várandós anyák számára számos **tiltást** találhatunk a hiedelmek között:

– kerülni kell a temetést és semmilyen körülmények között nem vethet pillantást a holtakra;

– a terhesség alatt nem vágatnak az asszonyok a hajukból, mert a hiedelem szerint azzal az **utódjuk** életét rövidítik meg;

– a várandósság ideje alatt nem szabad haját festeni, mert kihatással lehet a magzat fejlődésére;

– nem szabad megnéznie, **megcsodálnia** csúnya, torz dolgokat, ijesztő látványt, mert a gyermek is olyan lesz;

– a terhes asszonynak nem szabad kutyát, meg macskát rugdosnia vagy átlépni felettük. Ezek szerint a gyermek állandóan **rángatózni** fog, „idegsokkos” illetve rossz lesz, mert a macskának a szőre nő benne a hátán belülről. Azt tartották, hogy amíg a szőr ki nem tisztult belőle, addig ordított a gyermek;

– nem ajánlották, hogy páros **gyümölcsöt** egyen az asszony, mert akkor **ikergyermek**e fog születni;

– nem szabad **megijeszteni**, mert elmegy a baba;

– a **másállapotban** levő nő elől nem ajánlatos ennyivalót eldugni, mert nehezen fog szülni;

– terhes nőt megütni **tilos**, mert az ütés nyoma meglátszik majd a gyereken. Ha véletlenül valamivel megütik a várandós kismamát, a hely megmarad a magzaton. Személyes tapasztalatom van ezzel a hiedelemmel kapcsolatban: egy kedves ismerősöm, amikor terhes volt, mellkason vágta egy meggyaggal. Miután a kicsi megszületett, egy picit folt volt a gyermek mellkasán;

– a terhes asszony ne igyon bort, mert a gyermek nem lesz okos;

– ne hagyja mosatlanul az edényt, mert akkor **szeplős** lesz a gyerek. Előfordult velem is, hogy másnapra hagytam a mosatlant, gyermekeim mégsem szeplősek;

– ne mérgeződjön, mert örökli a gyermek.

Nemcsak régen, de most is szívesen csodálnak meg a leendő kismamák szép, személyeket, dolgokat, azt remélve, hogy a születendő gyermeknek is hasonló adottságokkal rendelkezik majd. Ezekhez is számtalan **hiedelem** köthető:

– ha a várandós nő a Holdra vagy szép emberekre néz, illatos rózsát szagol, ezektől a gyerek is szép lesz;

– ha más kedvező tulajdonságot szeretne gyermekének, amelyet máson lát (pl. kék szem, fekete haj), **nézze** meg jól, és olyan lesz a gyermeke;

– ha az anya azt szeretné, hogy lányának hosszú legyen a haja, akkor lopja el a legszebb cső kukoricát, amelynek hosszú a selyme.

Napjainkban az állapotos nők általában dolgoznak, így nem tudnak akkora figyelmet fordítani állapotukra. Nem jár nekik kiemelkedő figyelem, esetleg az utolsó hónapokban. Egy-egy családban két, maximum három gyerek van. Sokat változott a gyermek nemének meghatározása is. Ma már ultrahanggal nézik meg, nem pedig külső jegyek alapján határozzák meg.

Ma is többen betartják azt a hagyomány, miszerint tilos előre vásárolni a **kelengyét**, és még erősebb a tilalom bármilyen ajándék elfogadása esetén a baba születése előtt, mert ez akár a "kicsi halálát is okozhatja". A hiedelem szerint a gyerekágyat is csak a kicsi születése után szabad összeszerelni, a helyére állítani, hogy az ártó szellemek ne telepedhessenek meg benne. Bár a mai világban nagyon sokan már nemcsak a babaágyat, a **babaruhát**, a **sapkácskákat** veszik meg előre, hanem egy teljesen felszerelt gyerekszobával várják a kis jövevényt.

Állapotos melléknév 'áldott állapot, terhesség'. **Pl.:** A barátnőm elmesélte, hogy állapotos.

Er.: származékszó [ESz., 20.o.]

Család főnév 'rokoni kapcsolat'. **Pl.:** A család az ember életében a legfontosabb.

Er.: szláv jövevénytörző [ESz., 110.o.]

Csodál ige 'rendkívüli jelenség vagy esemény'. **Pl.:** A szép gyereket sokat megcsodálják.

Er.: szláv eredetű [ESz., 129.o.]

Édes melléknév 'jóízű'. **Pl.:** Az édes süteményeket kedvelik a gyerekek.

Er.: származékszó [ESz., 162. o.]

Ég ige 'lángol, parázslík'. **Pl.:** A szégyentől és az arca.

Er.: finnugor örökség [ESz., 166. o.]

Elsőszülött melléknévi igenév 'első gyermek'. **Pl.:** Fontos a férjem számára, hogy elsőszülött gyermekünk fiú legyen.

Er.: származékszó [ESz., 178. o.]

Émelygés főnév 'kellemetlen közérzet'. **Pl.:** Az áldott állapot egyik jele az émelygés.

Er.: származékszó [ESz., 179. o.]

Fehér melléknév 'színárnyalat'. **Pl.:** A fehér színű kisruha jó a fiúnak és a lánynak is.

Er.: finnugor örökség [ESz., 203. o.]

Gólya főnév 'madár'. **Pl.:** A házatok tetején gólya kelepel.

Er.: hangutánzó eredetű [ESz., 255. o.]

Gyermek főnév 'fiatal fiú, lány'. **Pl.:** Egy családban a gyermek isten ajándéka.

Er.: bizonytalan eredetű [ESz., 253. o.]

Gyomor főnév 'emberi szerv'. **Pl.:** A hosszú hajjal rendelkező babát hordó nőnek ég a gyomra.

Er.: jövevényszó [ESz., 254. o.]

Gyümölcs főnév 'egészséges eledel'. **Pl.:** Az egészséges életmódhoz sok gyümölcsöt kell enni.

Er.: jövevényszó [ESz., 273. o.]

Has főnév 'emberi szerv'. **Pl.:** Ha a nőnek kerek a hasa, a hagyomány szerint lánya lesz.

Er.: ismeretlen eredetű [ESz., 290. o.]

Hegyes melléknév 'forma'. **Pl.:** A hegyes has fiú utódot jósol.

Er.: ősi eredetű szó [ESz., 295. o.]

Hiedelem főnév 'bizodalom, valakiben való hit'. **Pl.:** A hiedelem minden nép számára fontos.

Er.: származékszó [ESz., 280. o.]

Ijed ige 'fél valamitől'. **Pl.:** Fontos, hogy a terhes nő ne ijedjen meg, mert elmehet a gyermeke.

Er.: származékszó [ESz., 329. o.]

Iker főnév 'két vagy több egyforma ember'. **Pl.:** A hagyomány szerint, ha a nő páros gyümölcsöt eszik, ikrei lesznek.

Er.: jövevényszó, a csuvasos típusú török nyelvből. [ESz., 330. o.]

Jósol ige 'megmondja a jövőt'. **Pl.:** A jártas ember sok mindenből meg tudja jósolni a gyermek nemét.

Er.: származékszó [ESz., 358. o.]

Kelengye főnév 'szükséges holmi'. **Pl.:** Napjainkban már előre megvásárolják a kelengyét a gyermek számára.

Er.: vitatott eredetű: 1. ótörök eredetű: 'hozomány' [ESz., 393. o.]

Kerek melléknév. 'gömbölyű forma'. **Pl.:** Ha a nőnek kerek a hasa, a hagyomány szerint lánya lesz.

Er.: származékszó [ESz., 400. o.]

Kíván ige. 'megóhajt valamit'. **Pl.:** A savanyút kívánó terhes nőnek fia lesz.

Er.: származékszó [ESz., 412. o.]

Kopasz melléknév 'csupasz fejbőr'. **Pl.:** Ha a születendő gyermek kopasz, a terhes asszony gyomra nem ég.

Er.: származékszó [ESz., 390. o.]

Könnyű melléknév 'kicsi a súlya'. **Pl.:** Annak a nőnek, amelyik sokat mozog terhessége alatt, könnyű szülése lesz.

Er.: ősi ugor fejlemény [ESz., 444. o.]

Másállapot főnév 'várandós'. **Pl.:** A szomszédom másállapotba került.

Er.: összetett szó [ESz., 518. o.]

Mozdul ige. 'változtatja helyzetét'. **Pl.:** Ma is emlékszem, mikor a fiam először mozdult meg.

Er.: bizonytalan eredetű [ESz., 551. o.]

Nehéz melléknév 'nagy a súlya'. **Pl.:** Nehéz a gyermeknevelés, de örömteli feladat.

Er.: ismeretlen eredetű [ESz., 504. o.]

Néma melléknév 'nem tud beszélni'. **Pl.:** Néma gyermeknek anyja sem érti a szavát.

Er.: szláv eredetű [ESz., 505. o.]

Nem főnév 'nemi jelleg'. **Pl.:** Ma már a gyermek nemét ultrahanggal határozzák meg.

Er.: ismeretlen eredetű [ESz., 565. o.]

Néz ige 'megfigyel valamit'. **Pl.:** Boldog jövő elé néz.

Er.: finnugor kori szó [ESz., 568. o.]

Párna főnév 'tollal töltött (dunya, vánkos)'. **Pl.:** A jó alváshoz fontos a megfelelő párna.

Er.: szláv eredetű [ESz., 554. o.]

Ruha főnév 'testet takaró anyag'. **Pl.:** Fehér színű ruhát vettek, az jó a fiúnak és a lánynak is.

Er.: szláv eredetű [ESz., 710. o.]

Rángatózni főnévi igenév 'testrészt helyzetéből kimozdul'. **Pl.:** Rángatózni kezdett a félelemtől.

Er.: származékszó [ESz., 606. o.]

Sapka főnév 'anyagból készült kalap'. **Pl.:** Sapkát tett a gyerek fejére, hogy ne fázzon meg.

Er.: szláv eredetű [TESz.II.719.o.]

Savanyú melléknév 'a citromhoz hasonló ízű'. **Pl.:** Ha savanyút kívánsz, fiad lesz.

Er.: finnugor eredetű szó [ESz., 723. o.]

Sír ige 'fájdalomtól könnyeket hullat'. **Pl.:** Ha a kismama sokat sír, a gyereke is síró lesz.

Er.: hangutánzó eredetű [ESz., 735. o.]

Szeplő főnév 'kiütés, folt'. **Pl.:** Ha a terhes asszony éjjelre nem mosogat el, gyermeke arcán szeplők lesznek.

Er.: török eredetű [ESz., 695. o.]

Szokás főnév 'hagyomány'. **Pl.:** A szokást többen követik, de néhány ember nem tulajdonít neki jelentőséget.

Er.: származékszó [ESz., 802. o.]

Szül ige 'világra hoz'. **Pl.:** A barátnőm holnap szül.

Er.: ugor kori szó [ESz., 814. o.]

Tagad ige 'nem mond ki valamit'. **Pl.:** Nem szabad tagadni a gyermeket, mert néma lesz.

Er.: belső fejlemény [ESz., 818.o.]

Tilt ige 'nem engedélyez valamit'. **Pl.:** A hagyomány sok mindent tilt a várandós nőnek.

Er.: származékszó [ESz., 744. o.]

Tiltás főnév 'megakadályoz valamit'. **Pl.:** A tiltás figyelembevétele fontos az áldott állapotban levő nőnek.

Er.: származékszó [ESz., 846. o.]

Titkol ige 'nem mondja el'. **Pl.:** Ha titkolja állapotát, néma gyermeket szül majd.

Er.: származékszó [ESz., 849. o.]

Utód főnév 'gyermek'. **Pl.:** A fiú utód fontos a férfiak számára, hogy nevüket továbbvigye.

Er.: származékszó [ESz., 885. o.]

2.1.2. A szüléshez kötődő hagyományok és kifejezések

A kilenc hónap elteltével (ez asszonyoknál változó lehet) elindul egy felejtetetlen folyamat – a **szülés**. A régi időkben ez az esemény nem volt olyan könnyű, mint most a modern világban. Percre és órára pontosan nem lehetett kiszámolni a szülési időt. A **fájások** megindulásával megkezdődtek az előkészületek, ez az első **jel**: amennyire ereje engedte, az asszony megmosakodott, tiszta ruhába öltözött. A család női tagjai előkészítették a **szülőágyat**, majd megfelelő hőmérsékletre fűtötték be a szobát. Ezalatt az idő alatt elküldtek valakit a **bábéért**.

A bábára **várva vizet** forraltak, amely szükséges volt a szüléshez. Régen csak a bába és a lány anyja lehetett bent a folyamat alatt. Kivétel, ha a lány anyósa is velük élt. A szülés sürgetése érdekében is hagyományok voltak, például, egy pohár vízbe dobott 8–10 szem **anyarozst** itattak meg a szülő nőekkel. A szülés meggyorsítása érdekében a **vajúdó** nőket lilium, rózsaszirm, sáfrány, tulipán vagy más virág főzetével itatták.

Magdi néni mesélte, hogy a vajúdás közben az asszonynak azt tanácsolták, ameddig tud, járkáljon, sétáljon a szobában egészen az utolsó pillanatig.

Elterjedt volt a **szenteltvizes** hintés (vízkeresztkor a megszentelt vizet az emberek hazavitték a templomból, amikor nehéz szülés volt, a bába ezzel a vízzel „hintette” körül a szülő nőt), a **füstölés** (nyugtató hatású gyógynövény volt egy csokorba kötve, melyet ilyenkor begyújtott a bába a szülő nő közvetlen környezetében) annak érdekében, hogy minden rendben történjen és a baba egészségesen érkezen a világra. A füstölés mellett a nőket borszesz vagy forrón lelocsolt téglapára fölötte gőzölték, míg hasukat a férj gatyamadzagával kötötték át. Úgy tartják, hogy a férj alsóneműje a szülés veszélytelenségét és meggyorsítását biztosítja, valamint megvédi a nőt a gonosz szellemektől és a démonoktól.

A fájdalmak enyhítésére különböző **főzeteket** készítettek málnalevélből, a gyöngyajakból és a lyukaslevelűfűből. Ezeket már a szülés előtt is inniuk kellett a kismamáknak. A görcsös fájdalmak enyhítésére pedig körömvirágból, fekete ürömből készült meleg **borogatást** helyeztek vagy meleg téglát illetve sót tettek a nő hasára, s **masszírozták** a hátát. A vajúdo asszonyok **fájásait** még gyógynövényes gőzöléssel, gyógyvízzel átitatott vászonkendővel borogatták, esetleg különféle növények – kapor, kamilla, kakukkfű, boróka vagy cickafark – fogyasztásával enyhítették.

Javasolták még az öregek, hogy üljön a nő a ház küszöbére úgy, hogy az egyik lába kívül, a másik belül van. Legjobb, ha esti harangozáskor teszi mindezt, ráadásul szombaton. Meséltek olyan babonáról is, hogy a vajúdo nőnek a férjük csizmáját adják a lábukra, hogy könnyebb legyen a szülés.

A szülés alatt fellépő fájdalmak mellett a bába a **vérzéseknél** útifüvet, pásztortáskát, cickafarkat használt.

Amikor a gyermek megszületett elvágták a köldökszinórt, **megfürösztötték**, majd az **újszülöttet** takaróba helyezték. Volt eset, hogy a gyerek **burokban** született. Azt tartották, hogy akkor **szerencsés** lesz az életben.

A szülés után jelentkező panaszok közül az **utófájásokat** rozmaring, majoránna, szurokfű, örvénygyökér felhasználásával enyhítették; a különféle sebeket, sérüléseket cserfával, fokhagymával és hársfával kezeltek. Ezek után a méhlepény eltávolítását segítette a gőzölés, az ülőfürdő. A **méhlepény** eltávolításának érdekében a nőnek üres üvegbe kellett fűjnia. Ezután **langyos** vízzel **megmosták**. A **hasfalat** különböző szerekkel kengették, s **átkötötték**. A fájdalmak enyhítésére vajjas pálinkával itatták a nőt.

Bőséges vérzésnél vörösborba vagy pálinkába elkevert némely házi szerrel, hányatókkal, hashajtókkal stb. itatták a vérző nőt, s különböző borogatásokat raktak hasukra. A vérzést esetleg a méh masszírozásával, dögönyözésével igyekeztek csökkenteni.

A szülés után már az első napokban a házat végig locsolták szentelt vízzel, a küszöböket bevonták piros posztóval, és bedörzsölték fokhagymával a **szemmelverés** és a **gonosz lelkek** ellen. A **katolikusok** a kiságy fölé egyből **keresztet** helyeztek.

A régi időkben is nagyon fontos volt a kismama és az **újszülött** táplálása. Közvetlenül szülés után megengedhető volt a legnehezebben emészthető ételek és „természetesen” a szeszes italok fogyasztása az anyuka számára. Az alkohol hatását úgy magyarázták, hogy tőle nem fog „belülről fázni ” az anya, és jobban fog „tisztulni”. Ezzel szemben napjainkban a kismamának nem szabad semmi megterhelőt ennie.

Ha a gyermek megszületett, az apukának kötelező volt alkoholt inni az újszülött egészségére. A régi hiedelem szerint, ha ez elmaradt a kicsi nyűgös, **hasfájós** lesz.

A mai világban a szülés nagyon sok dologban eltér a régítől. Az esetek többségében az asszonyok már **kórházban** szülnek, de nincs kizárva az **otthonaszülés** lehetősége sem.

Az orvosok segítségével a szülők már előre tudhatják, hogy körülbelül mikorra várható a kis jövevény. Mindezek mellett bizonyos idő elteltével már a baba neme is meghatározható ultrahang segítségével. Egyes magánklinikákon 3D- s felvételeket készítenek a kicsiről. Az utóbbi években igen elterjedt lett a helyi lakosoknál az, hogy külföldön (Magyarország) hozzák világra gyermekeiket. Jobban bíznak az ottani orvosok szakértelmében és a kórházak felszereltségében. A leendő édesanya nemcsak állami kórházban szülhet, hanem magánklinikán. Ezek mellett kiválaszthatja a legmegfelelőbb helyszínt: vízben, labdán, állva illetve a hagyományos módon.

A hiedelem szerint a kisfiúk szeretnek tovább az édesanyjuk pocijában maradni, a lányokkal ellentétben. A szülés előtti hetekben a szülők már megvásárolják a legszükségesebb dolgokat: babaágy, **pelenka**, **pólya**, és ami a kismamának szükséges a kórházba.

Miután a nőnél erősödnek és gyakoribbak a fájások, elfolyik a **magzatvíz**, a szülés közeledtének jele. Ilyenkor kihívják a mentőt, de a legtöbb család már rendelkezik saját autóval, amellyel igyekeznek eljutni időben a kórházba. Általában az általuk választott szülészorvos jön be a kismamához és vizsgálja meg. Folyamatos mérésekkel és vizsgálatokkal megállapítja, hogy mennyire van kitágulva. Ebből meghatározza, hogy mikor fejeződik be a vajúdás és indul el a szülés. A szülési fájdalmak enyhítése érdekében különféle zsibbasztókat és altatógázokat használnak.

Napjainkban a szülés lehet apás szülés is. Ez azt jelenti, hogy a férj végig bent tartózkodik a szülőszobában. Segíti feleségét a nehéz és fárasztó, de egyben legcsodálatosabb órákban. Ha az apuka nem gyenge idegzetű, még a köldökzsinórt is ő vághatja el.

A szülés lehet könnyű, nehéz és császármetszéssel történő. Az első az, amikor a szülőszobán minden komplikáció nélkül, rövid idő alatt lezajlik. A második, amikor speciális és megfelelő felszereléssel segítik a babát a világra. Hallottam olyat is, hogy az orvos kinyomja a gyereket a nő hasából. A harmadik eset többféle okból lehet, például azért, mert szülés közben komplikációk léptek fel, esetleg a kismama döntése volt már a kezdetektől, de tudok olyanról is, hogy szemüveges nőknek javasolják, mert a nyomás következtében a szemükben megpattanhat az ér.

Ha a baba és a mama egyaránt jól vannak, akkor három napon belül elhagyhatják a kórházat, ha valami baj van, akkor tovább kell maradniuk. Az ott töltött idő alatt folyamatos megfigyelés alatt állnak.

Anyarozs főnév 'nagyszemű vetőmagnak használt rozs'. **Pl.:** Az anya fájdalmait anyarozssal enyhítették.

Er.: szóösszetétel [ESz., 47. o.]

Bába főnév 'szülésznő'. **Pl.:** A szülést régen a bába vezette le.

Er.: szláv eredetű [TESz.III.986.o.]

Borogatás főnév 'befed, betakar'. **Pl.:** A szülési fájdalmak enyhítésére, az anya hasára különféle gyógyfüvekből készült borogatást tettek.

Er.: jövevényszó [ESz., 79. o.]

Burok főnév 'körülvevő réteg'. **Pl.:** A burookban született ember szerencsés lesz az életben.

Er.: származékszó [ESz., 92. o.]

Ellát ige 'gondot visel'. **Pl.:** A szülés után a bába ellátja a gyermeket és az anyát is.

Er.: összetett szó [ESz., 175. o.]

Fájás főnév 'széthasít, szétválaszt, szétmetsz'. **Pl.:** A fájások szaporaságából lehet tudni, hogy közeleg a szülés.

Er.: finnugor eredetű [ESz., 189. o.]

Füröszt ige 'megtisztít'. **Pl.:** A bába megfürösztötte a gyermeket.

Er.: származékszó [ESz., 238. o.]

Füstölés főnév 'füsttel való kezelés'. **Pl.:** A gyógyfüvekkel való füstölés segíti a szülés közben a nők fájdalmának enyhítését.

Er.: ugor eredetű [ESz., 226. o.]

Gonosz melléknév 'rosszakaratú ember'. **Pl.:** Vigyázni kell, hogy a gonosz szellemek ne szállják meg a gyermek testét.

Er.: jövevényszó [ESz., 256. o.]

Jel főnév 'figyelmeztetés'. **Pl.:** A közelgő szülés jele, ha elfolyik a magzatvíz.

Er.: finnugor kori szó [ESz., 354. o.]

Katolikus melléknév főnév 'vallás'. **Pl.:** A katolikus hagyományok részben eltérnek a református szokásoktól.

Er.: latin jövevényszó [ESz., 388. o.]

Kereszt főnév 'feszület'. **Pl.:** A katolikus vallású emberek keresztet tesznek a gyermek ágya fölé.

Er.: szláv jövevényszó [ESz., 400. o.]

Kórház főnév 'orvosokkal tele hely'. **Pl.:** Napjainkban kórházban szülnek a nők.

Er.: összetett szó [ESz., 432. o.]

Langyos melléknév 'nem meleg, de nem hideg hőfokú'. **Pl.:** A langyos vízzel való borogatás enyhíti a nő fájdalmát.

Er.: szófajváltással keletkezett szó [ESz., 474. o.]

Lelketlen melléknév 'nincs lelke'. **Pl.:** Lelketlen ember, aki nem gondoskodik gyermekéről.

Er.: származékszó [ESz., 482. o.]

Masszíroz ige 'gyógyít'. **Pl.:** A baba masszírozza a nő hátát, hogy enyhítse fájdalmait.

Er.: német eredetű szó [ESz., 520. o.]

Megfürdet ige 'vízzel megmos'. **Pl.:** Szülés után megfürdetsz a gyereket.

Er.: származékszó [TESz.III.986.o.]

Méhlepény főnév 'a méh burka'. **Pl.:** A méhlepény eltávolítására régen üvegbe kellett fűjni a nőknek.

Er.: összetett szó [ESz., 524. o.]

Mos ige 'megtisztít'. **Pl.:** A szülés után megmossák a nőt.

Er.: uráli eredetű [ESz., 549. o.]

Pelenka főnév 'pelenka'. **Pl.:** Sok pelenka kell az újszülöttel rendelkező családnak.

Er.: szláv eredetű szó [ESz., 630. o.]

Pólya főnév 'teker, csavar, összeköt, összefon'. **Pl.:** Régen pólyába tették a gyermeket. Ez a szokás kihalófélben van.

Er.: szláv eredetű [ESz., 653. o.]

Szentelt melléknév 'szent; istennek, isteneknek szentelt'. **Pl.:** A szentelt víz sok bajra gyógyír.

Er.: szláv jövevényszó [ESz., 694. o.]

Szerencse főnév 'sikerés'. **Pl.:** A szerencse fontos szerepet játszik az ember életében.

Er.: szláv eredetű szó [ESz., 790. o.]

Szülés főnév 'gyermek világra hozása'. **Pl.:** A szülés fájdalmas, de örömteli pillanat is egyben.

Er.: származékszó [ESz., 814. o.]

Tilt ige 'nem engedélyez valamit'. **Pl.:** A hagyomány sok dolgot tilt a terhes nőnek.

Er.: származékszó [ESz., 744. o.]

Újszülött főnév, 'csecsemő, kisbaba'. **Pl.:** Az újszülött gondozása nagy odafigyelést igényel.

Er.: ismeretlen eredetű [TESz.II.459.o.]

Vajúdó melléknévi igenév 'kínlődik valamivel'. **Pl.:** A vajúdó nő közel áll a szüléshez.

Er.: származékszó [ESz., 786. o.]

Vár ige 'várakozik, őriz'. **Pl.:** Ha kislányt vár a nő, gömbölyű a hasa.

Er.: ugor eredetű [ESz., 790. o.]

Várandós melléknév 'gyereket vár'. **Pl.:** A várandós anyukák nagy terhet hordoznak.

Er.: származékszó [ESz., 900. o.]

Vászonkendő főnév 'kendő, mely vászonból készül'. **Pl.:** Vászonkendővel borogatták a hasát, hogy ne fájjon.

Er.: származékszó [ESz., 903. o.]

Vászonrongy főnév 'rongy, mely vászonból készül'. **Pl.:** Vászonronggyal törölték fel a vért a szülés után.

Er.: származékszó [ESz., 903. o.]

Véd ige 'megóv'. **Pl.:** Az anya minden bajtól igyekszik megvédeni gyermekét.

Er.: finnugor eredetű szó [ESz., 904. o.]

Vérzés főnév 'vér áradása'. **Pl.:** Az erős vérzést csillapítani kell.

Er.: finnugor eredetű [ESz., 796. o.]

Veszély főnév 'veszély'. **Pl.:** A megfázás veszélyt jelent a terhes nő számára.

Er.: származékszó [ESz., 903. o.]

Víz főnév 'víz'. **Pl.:** Vízzel itatták, hogy enyhítsék szomját.

Er.: uráli eredetű [ESz., 807. o.]

2.1.3. A szülés utáni szokások és kifejezések

Miután a baba és a **kismama** hazaértek, megkezdődtek az anyaság mindennapjai. Ehhez az időszakhoz is számos hagyomány köthető.

A kisbabákat **pólyába** helyezték egészen három hónapos korukig abból a célból, hogy gerincüket megóvják. Régen **bölcső** szolgált gyermek ágyaként.

Az **anyának** úgy régen, mint most, a szülés után legalább két hétig pihennie kellett, ez volt a **gyermekágy**. A bába ment minden nap fürdetni, öltöztetni, **pólyálni**, **gondozni** a babát. Napjainkban ez már nem hagyomány, mindent a kismama és annak édesanyja, illetve anyósa végez.

Az egyik legfontosabb dolog a gyermek táplálása – a **szoptatás**. Ilyenkor az édesanyának mindent el kellett követni ennek érdekében. Ha a baba nem akart szopni, az anyának akkor is erőltetnie kellett. Ez az inger nem minden babánál rögzül rögtön első alkalommal.

Nagy problémát jelentett, ha az anyának nem volt elegendő **anyateje**. Ilyenkor a nagyszülők olyan ételeket főztek, amitől a hiedelem szerint megindul a kismama teje, például, köménymagos leves. De hallottam olyanról is, hogy sört kell fogyasztani (csak minimálisan) az anyukának.

Ha ezek a módszerek nem váltak be, akkor olyan falubeli nő segítségét kérték, aki nem régen szült és sok teje volt.

Napjainkban ez utóbbi már nincs érvényben. Nagyon sok esetben előfordul, hogy nincs tejük a kismamáknak. Ilyenkor megpróbálják ők is a köménymagos levest, de ha nem válik be, akkor a boltokban kapható **tápszer** segítségével etetik a gyermeket **cumisüvegből**. Valaki nem tartja hatékonynak és egészségesnek ezt a módszert, akkor tehén- vagy kecsketejet adnak a picinek.

Ha az anyának nagyon sok teje volt, akkor azt **kifejték**, de megmaradt tejet semmilyen körülmények között nem volt szabad kiönteni olyan helyre ahol beleléphetett volna valaki, mert az azt jelentette, hogy elapad a kismama teje. Ilyenkor inkább állatoknak adták, hogy egy cseppje se menjen kárba. Napjainkban is él az a hiedelem, hogy nem szabad a kismama ágyának a szélére ülni, mert akkor elapad a teje.

A születés és a keresztelő közti időben nem volt szabad megnézni a kisbabát. Néhány babona köthető ehhez a köztes időszakhoz is: az első időszakban, ha ki kellett vinni a babát, akkor a **mózeskosarat**, **babakocsit** vékony kendővel letakarták, hogy a baba teljesen rejtve maradjon a kíváncsiskodó (esetleg irigykedő) tekintetek elől. Egy másik babona szerint születés után a gyerek **csuklójára** piros színű **szalagot** vagy madzagot kötnek, míg nem keresztelik meg, hogy ne érje rontás.

Régen a **keresztelő** nem olyan nagy ünnepéssel járt, mint manapság. Ilyenkor a megkeresztelés után a szülők megvendégelték otthon a **keresztstülőket** és a közeli hozzátartozókat. Csak két keresztstülőt kértek fel (egy nő és egy férfi). Napjainkban szokássá vált a négy keresztstülő (két férfi és két nő), de néha négynél is több. Ők általában a legközelebbi rokonokból (testvér, unokatestvér) kerülnek ki, akiket ezután **komának** is hívnak.

Klári néni mesélte, hogy a keresztelővel sietni kellett, mert a keresztetetlen gyermeknek árthatott a gonosz, sőt, ki is cserélhette a sajátjára. Kisgyermekes háznál

egész éjjel égett a gyertya, és a kicsit még nappal sem volt szabad magára hagyni. Ha mégis, akkor seprút kellett elébe keresztbe tenni a védelem érdekében.

A keresztelő előtt már ki kellett választani a gyermek nevét és a keresztszülőket – komákat. Irén néni azt mesélte, hogy nagyon *gyakori volt a sok keresztszülő (akár 12 is), hogy a gyermek jövője biztosítva legyen, ha a szülőkkel történne valami baj.*

A keresztelőhöz régen kedvelt napok voltak a kedd, szombat és vasárnap. Ezen a jeles napon jött a főkomaasszony és megfüröszttette a kisdedet, majd felöltöztette és bepólyálta. A pólya sarkába csipet sót kellett tenni, a gyermek karjára vagy a pólyakötőbe piros szálakat kötött, védelmül a gonosz ellen. Ezután a pólyára díszes fejkendőket rakott. Ha fiú volt: hosszába és kékeset, hogy erős legyen, ha lány: sarkokra és rózsaszínt, hogy szép legyen. Aztán elindult a keresztelői menet.

Ez idő alatt az anya végig otthon tartózkodott. Gyenge volt még és „tisztátalan”.

A menet szótlánul haladt a templomba. Hátranézni tilos volt, mert akkor a gyermek korán meghal, vagy mindent fordítva cselekszik majd. A templomban a szertartás alatt a gyermeket figyelték. Ha sírt, hosszú életű lesz, ha aludt, hamar meghal. A keresztelés végével a papnak tyúkot, kenyeret és minden komától pénzt adtak.

A keresztelőről hazamenet a kisdedet kézről kézre adták, hogy kapós legyen. Amikor elértek a házhoz, háromszor megkerülték azt, mielőtt beléptek. A küszöb felett szintén háromszor meglengették, hogy az utolsó rossz is kimenjen belőle. Ezután került a gyermek a bölcsőbe.

Megkezdődhetett a keresztelői lakoma, ami általában bőséges volt: ebéd és vacsora keretében. Többféle leves, sült, körítés és édes tészta került az asztalra. Az volt a szabály, hogy mindenkinek mindenből kellett ennie és semmit nem lehetett a tányérban meghagyni, mert úgy lesz jó egészsége a gyermeknek.

Nemcsak ettek, hanem ittak is muzsikaszó mellett. Először a főkoma köszöntötte az újszülöttet, hogy hasznos tagja legyen a családnak és a falunak. Minden egyes

köszöntőnél tele kellett, hogy legyen a pohár.

Amikor vége lett a lakomának a főkoma pénzt dobott egy tálba, a bába pedig körbevitte, hogy mindenki dobjon bele. Ilyenkor adták oda a keresztszülők az ajándékokat, amik módosabb családoknál ékszer, szegényebbeknél pedig ruhanemű volt.

Édesanyám egy ismerőse is érdekes keresztelési szokást mesélt nekem, miszerint amikor az ő keresztlányát keresztelték, még szovjetrendszer volt, kommunizmus. Ezekben az időkben tilos volt templomba járni. Mivel a lány édesanyja falusi hivatalban dolgozott, a keresztelés szándékának híre hamar körbe ment volna. Épp ezért, egy másik faluba vitték el a gyermeket megkereszteli teljes titokban.

Napjainkban ez az ünnep egy kicsit másképp zajlik. A szülők igyekeznek minél hamarabb kitűzni a keresztelő időpontját. Egyre jobban elterjedt szokássá vált az ünnepi lakoma megrendezése az otthon helyett egy impozáns és szép étteremben. Nemcsak a menüt rendelik meg a szülők, de még különféle dekorelemeket is, amivel emlékezetesebbé tehetik ezt az eseményt.

A szülők többsége ragaszkodik a vasárnapi istentisztelet alatt történő megkereszteléshez. Napjainkban is divat a két párnál több keresztszülő felkérése. A templomba a keresztszülő viszi be a gyermeket, ő tartja a keresztvíz alá is és hozza is ki a ceremónia végeztével.

Miután a hivatalos része lezajlott a keresztelőnek, elindulnak az étterembe. Megérkezésük után átadják ajándékaikat, majd helyet foglalnak. A régi szokásokhoz híven, itt is roskadásig pakolt asztal várja az ünneplőket: bőséges hidegtál, tyúkhúsleves és egy illetve kétfajta meleg második fogás. A finom lakoma végén következik a desszert, ami egy torta szokott lenni legtöbb esetben, melyet a keresztszülők rendelnek a „kicsinek”.

A keresztelő után megindult a szabad **látogatás**. A látogatással kapcsolatban is több hiedelem van:

- olyan nő, aki a menstruál, nem mehet **babalátogatóba**, ha mégis, akkor a szoknyája aljával le kell törölnie a baba homlokát;
- elvált nő sem mehetett babalátogatóba (özvegy se), mert rontást visz a házra;
- nem szabad gyönyörködés közben a gyereket jujgatni, hanem meg szokták köpdösni.

Gyűjtésem során, hallottam olyat is, hogy a baba valamelyik ruhadarabját (felső vagy póló) fordítva kell ráadni, hogy meg ne rontsák.

Ha esetleg a kised mégis **megverődött**, akkor a hiedelem szerint a szemmelverés gyógyításának legáltalánosabb módja a **szenesvíz** készítése.

A szenesvízhez szükség volt egy pohár hideg vízre és három szál gyufára. A gyufaszálakat a víz felett teljesen el kellett égetni, **parázssá**, egyesével, majd beledobni. Ha mind a három szál fejjel lefelé áll, akkor a gyermek meg van verődve. Ezzel a vízzel végigsimították a baba homlokát. Hallottam másféleképpen is, mégpedig, kilenc szál gyufát kell egymás után meggyújtani, közben kilenctől visszafelé számolni. Ezután **ujjunkat** bele kell mártani a vízbe, és a gyermek szájába három cseppet cseppenteni belőle, majd ismét belenyúlni a vízbe és a homlokára, arcára, két kezére, hasa és a két talpára keresztet kell rajzolni vele. Ezalatt végig imádkozni kell.

Amikor már a szenesvíz sem segített, akkor a család hívott egy javasasszonyt, aki ólmot öntött, közben **ráolvasást** végzett. A testvéremmel megtörtént pár hónapos korában, hogy éjjel-nappal csak sírt. Hívtak egy **javasasszonyt**. Felforralta az ólmot, majd hideg vízbe **öntötte**, amilyen formát adott ki, az által verődött meg a gyermek. Nekünk egy csőr és egy csirkelábforma volt felismerhető, a szekrény tetején meg is találták a „vétkes” plüssállatot. Ezután a javasasszony ráolvasást végzett a gyermekre. Édesanyám elmesélte, hogy tényleg segített, miután levették a szekrény tetejéről a plüssállatot, teljesen megnyugodott, és majdnem egy fél napot aludt.

Úgy tartották, hogy a kisbaba fürdetése után az **edényt, kádat** nem szabad kivinni sötétedés után, mert a kiseded ártatlan lelkét megkörményezhetik a gonosz, ártó lelkek. Hallottam olyan hiedelemről is, hogy az első fürdetés alkalmával a kislány vizébe egy tojást ejtettek, hogy a gyermek kerekded, tökéletes és termékeny legyen. Természetesen a tojást azonnal ki is vették.

Régen a falubeliek kosarakat vittek megrakodva **tejfakasztó** ételekkel. A napjainkban már elterjedt az, hogy a keresztszülők feladata a **babakocsi** beszerzése. Ezek mellett aranyat is vihet ajándékba. Általában, ha kislány a jövevény, akkor fülbevalót vagy medált.

Sokáig nem szabad a haját levágni az újszülöttnak, mert nem nő tovább. Egy éves koráig nem engedik, hogy a tükörbe nézzenek, mert egyesek szerint néma lesz, mások szerint pedig látja benne az ördögöt. Földön fekvő gyerek felett tilos átlépni, különben "nem nő meg", aprócska marad.

Egy éves korig a baba ruháit sötétedésig be kellett szedni a szárítókötélről, szintén a rossz szellemek miatt, hogy a lelkét el ne rabolják. Annál a háznál, ahol újszülött volt, egészen addig, míg a gyerek nem lett egy éves, nem volt szabad bármit is odaadni (ruhát, cukrot, tojást), mert azt jelentette, hogy a gyerek szegény lesz.

Anya főnév 'gyermek szülője'. **Pl.:** Az anya felelősséget vállal gyermekéért.

Er.: uráli eredetű [ESz., 30.o.]

Anyatej főnév 'kisgyerek tápláléka'. **Pl.:** Az anyatej a legegészségesebb táplálék a kiseded számára.

Er.: finnugor eredetű [TESz.III.488.o.]

Avatás főnév 'valamivététel'. **Pl.:** Az avatás során a nőből anya lesz.

Er.: származékszó [ESz., 45. o.]

Betegágy főnév 'szülés utáni pihenés'. **Pl.:** A betegágy két hétig tart a nőknél szülés után.

Er.: összetett szó [ESz., 66. o.]

Boszorkány főnév 'rémisztő nő'. **Pl.:** A boszorkány is elviheti a gyermek lelkét, ha óvatlanok vagyunk.

Er.: török eredetű [ESz., 81. o.]

Bölcső főnév 'bölcső'. **Pl.:** Régen bölcsőben aludt a gyermek.

Er.: jövevénytörzs [ESz., 93. o.]

Csukló főnév 'testrészt'. **Pl.:** A kicsi csuklójára piros cérnát tettek, hogy megvédjék az ártó szellemektől.

Er.: belső fejlemény [ESz., 129. o.]

Edény főnév 'tárolóeszköz'. **Pl.:** A szenesvizet egy edényben a gyerek ágya alá kell tenni.

Er.: ismeretlen eredetű [ESz., 165. o.]

Gondoz ige 'ápol'. **Pl.:** Főleg az anya gondozza a gyereket.

Er.: származéktörzs [ESz., 256. o.]

Gyermekágy főnév 'szülés utáni időszak'. **Pl.:** Manapság a kisdedek gyermekágyban alszanak.

Er.: összetett szó [ESz., 270. o.]

Igéz ige 'babonáz'. **Pl.:** Vigyázni kell, hogy a gonosz szellemek ne igézzék meg a gyereket.

Er.: származéktörzs [ESz., 328. o.]

Javasasszony főnév 'jót magával hozó'. **Pl.:** A javasasszony megöntötte a kisdedet, mert nem tudott aludni.

Er.: származéktörzs [ESz., 325. o.]

Kád főnév 'kád; egy fajta régi űrmérték'. **Pl.:** Az újszülöttet kádban fürösztik.

Er.: szláv jövevénytörzs [ESz., 334. o.]

Keresztelő főnév 'vízzel hígít; korhol, dorgál'. **Pl.:** A keresztelő délben kezdődött.

Er.: szláv jövevénytörzs [ESz., 365. o.]

Keresztszülő főnév 'keresztelkedés során rokonságba került személyek'. **Pl.:** A keresztszülőt ajándékokat visznek a gyerekeknek.

Er.: összetett szó [ESz., 366. o.]

Keresztvíz főnév 'szenteltvíz'. **Pl.:** A keresztszülő a keresztvíz alá tartja a gyermeket.

Er.: összetett szó [ESz., 401. o.]

Kifej ige 'szűr, fej'. **Pl.:** A fölösleges tejet kifejte a melléből, s az állatoknak adta.

Er.: finnugor eredetű [ESz., 196. o.]

Kismama főnév 'új, tapasztalatlan'. **Pl.:** A szülés után levő nőt a köznyelv kismamának is nevezi.

Er.: összetett szó [ESz., 374. o.]

Látogat ige 'vendégségbe megy'. **Pl.:** Sokan meglátogatták az újszülöttet.

Er.: származékszó [ESz., 477. o.]

Pucol ige 'takarít'. **Pl.:** Az ablakokat megpucolták a keresztelő előtt.

Er.: német eredetű szó [ESz., 668. o.]

Koma főnév 'keresztszülő'. **Pl.:** A komák jöttek vendégségbe a keresztelő után.

Er.: Szláv eredetű [TESz.II.558.o.]

Kosár főnév 'kosár'. **Pl.:** Tíz kosár lisztet hoztak a keresztelőre.

Er.: szláv eredetű [ESz., 396. o.]

Olvas ige 'művelődik'. **Pl.:** A ráolvasás segít, hogy megnyugodjon a gyerek.

Er.: bizonytalan eredetű szó [ESz., 587. o.]

Önt ige 'önteni valamit'. **Pl.:** A javasasszony megöntötte a gyereket.

Er.: ismeretlen eredetű [ESz., 536. o.]

Parázs főnév 'égéstermék'. **Pl.:** Parázssá kell égetni a gyufát a szenesvíz készítésekor.

Er.: szláv eredetű szó [ESz., 617. o.]

Pelenka főnév 'kelengyekellék'. **Pl.:** A pelenka jó találmánya az emberiségnek.

Er.: szláv eredetű szó [ESz., 630. o.]

Piros melléknév 'szín'. **Pl.:** Piros szalagot tettek a gyerek kezére.

Er.: származékszó [ESz., 644. o.]

Pólya főnév 'teker, csavar, összeköt, összefon'. **Pl.:** Pólyába tekerte a kisdedet, úgy vitte a temploma.

Er.: szláv eredetű [ESz., 653. o.]

Pólyáz ige 'teker, csavar, összeköt, összefon'. **Pl.:** Bepólyázták a kicsit a szülés után.

Er.: szláv eredetű [ESz., 653. o.]

Szalag főnév 'selymes anyag, mely díszítésre szolgál'. **Pl.:** Szalagot kötöttek a kezére, hogy megóvják az ártó szellemektől.

Er.: ugor eredetű [ESz., 767. o.]

Szem főnév 'testrész'. **Pl.:** A szem a lélek tükre.

Er.: uráli eredetű szó [ESz., 782. o.]

Szoptat ige 'táplál'. **Pl.:** Az a nő, kinek van teje, tudja szoptatni a gyermeket.

Er.: származékszó [ESz., 804. o.]

Tápszer főnév 'mesterséges táplálék'. **Pl.:** Ha nincs anyatej, tápszerrel etetik a gyereket.

Er.: származékszó [ESz., 825. o.]

Tej főnév 'fehér, tápláló folyadék'. **Pl.:** A tej a legtáplálóbb a gyerek számára.

Er.: jövevénytörzs [ESz., 834. o.]

Ujjas főnév 'ruhadarab'. **Pl.:** A zakó régi megnevezése az ujjas.

Er.: származékszó [ESz., 880. o.]

Verés főnév 'ütlegetés'. **Pl.:** Veréssel semmit nem lehet elérni.

Er.: ismeretlen eredetű szó [ESz., 907. o.]

A születéssel kapcsolatos hagyományok és szokások tanulmányozása során megfigyelhettük, hogy jelentős változások tapasztalhatók ezen életforduló alakulásában. Észrevehetők ezen változások a szülés előtti a szülés és a szülés utáni periódus esetében is. Legszembetűnőbb, hogy a nők nem fordítanak akkora jelentőséget terhességüknek, mint a századelőn. Ugyanúgy járnak dolgozni, élik mindennapi életüket. A születendő gyermek nemét nem a has formájából, vagy más előjelekből tudjuk meg, hanem ultrahangos vizsgálat segítségével. A szülés körülményeiben talán a legszembetűnőbb a változás. Nem otthon, bába segítségével történik, hanem kórházi körülmények között, orvosok közreműködésével. A születés utáni periódusban a legelenyészőbbek a különbségek. Azt tapasztaltam, hogy ekkor már ragaszkodnak a hagyományokhoz a napjainkbeli anyukák. Jellemző a piros szalag felkötése, hogy az ártó szellemektől megvédjék gyermeküket, de a szenesvizezés és a megöntés sem ment ki a divatból.

Érdekes és fontos hagyományok, szokások ezek, melyekért igazán kár lenne, ha a feledés homályába vesznének.

2. 2. Lakodalommal kapcsolatos hagyományok és kifejezések Kígyóson

A lakodalom az emberi élet fordulóihoz tartozó második esemény, mely boldogsággal tölti el az egyént. Egy új család születése, új egység létrejötte. Különböző szokások kapcsolódnak a régi idők lakodalmaihoz, s ezek változáson mentek keresztül, jelentősen módosultak napjainkban.

Napjaink lakodalmi szokásaiban megfigyelhető, hogy az elmúlt évtizedekben bekövetkezett gazdasági, társadalmi változások miatt számos elemet elhagytak. E változások ellenére mégis visszakövetkeztethetünk a régebbi szokásokra.

A lakodalomig a következő események sora megy végbe a fiatalok életében: ismerkedés, leánykérés, hívogatás, esküvő.

2.2.1. Az ismerkedés

A régi időkben Kígyóson volt egy bálterem, ide jártak a fiatalok táncolni. Néha nem csupán a falubeliek voltak, összejött az egész környék fiatalsága. *„Akkor még minden lány az anyukájával, vagy szomszédasszonnyal, vagy keresztmamával jött. Amelyik lány legénnyel jött, akkor az a legény befizette a lányt, aki nem, azt meg a kísézője. Az anyák szépen leültek, a lányok meg előttük álltak sorba és mikor jöttek a fiúk, akkor megkérdezték a mamákat, hogy megengedik-e, hogy a lányukat elvigyék táncolni.”* – mesélte Zsuzsa néni.

A **legények** 18 éves kor után mehettek el először a **bálba**, a **lányok** 16 éves kor után, de volt olyan lány, akinek az apja megmondta, hogy csak akkor engedi el a bálba, ha már tud kenyeret sütni, vagy már **áldozott**.

A mulatság végén a legény megkérdezte a lánytól és a **gardedámtól**, hogy **hazakísérheti-e**. Ha megengedték neki, akkor elkísérte őket hazáig *„és akkor lehetett*

udvarolgatni.” A legény szombaton vagy vasárnap mehetett el a lányos házhoz. Bent fogadták a szobában, beszélgetett a szülőkkel kb. két óra hosszát. Mikor menni készült, akkor mindenkivel kezefogott, csak azzal a lánnyal nem, akinek udvarolni akart és azt szerette volna, ha a lány kikíséri a kapuig, ahol még egy rövid ideig beszélgethettek. Ha a lány nem kísérte ki a legényt, abból már tudta, hogy ott nem látják szívesen.

Ha a szülőknek nem tetszett a legény, azt úgy fogadták, hogy abból már értett, ha mégsem, akkor megmondták neki, hogy még nem akarják férjhez adni a lányukat. A fiú könnyebb helyzetben volt, mert ha neki nem tetszett a lány, akkor a következő vasárnap nem ment el.

Bál főnév ’nagyobb szabású táncmulatság’. **Pl.:** Farsangi bált rendez.

Er.: német jövevényszó. [ESz., 51.o.]

Áldozás főnév ’oltáriszentségben részesül’. **Pl.:** Először gyónt, azután áldozott.

Er.: Ősi, finnugor kori szó. [ESz., 36.o.]

Gardedám főnév ’hölgykísérő’. **Pl.:** A bálba minden lánnyal jött gardedám.

Er.: Német jövevényszó. [ESz., 232.o.]

Haza főnév ’szülőföld, illetve lakóhely’. **Pl.:** Ez az ország a hazám.

Er.: Ősi, finnugor kori szó. [ESz., 273.o.]

Kísér ige ’védelmezésül vagy tisztelete jeléül együtt megy vele’. **Pl.:** A kapuig kísérte a lányt.

Er.: ősi, ugor kori szótó magyar képzéssel. [ESz., 374.o.]

Ismerkedés főnév ’valakivel ismeretséget köt’. **Pl.:** A fiatalok most ismerkednek egymással.

Er.: Bizonytalan eredetű, esetleg egy önállóan nem adatható szótó származéka [ESz., 316.o.]

Kérő főnév 'házassági szándékkal udvarló férfi'. **Pl.:** Sok kérője volt lánykorában.

Er.: A *kér* ősi, finnugor kori szó származéka. [ESz., 364.o.]

Lány (leány) főnév 'nőnemű gyermek, illetve fiatal nő'. **Pl.:** A lányok kísérelével mentek a bálba.

Er.: Valószínűleg összetett szó. Előtagja ősi, ugor kori szó, utótagja azonos lehet az *anya* szó tövével. [ESz., 431.o.]

Legény főnév 'felnőtt fiú, fiatalember'. **Pl.:** A bálba a szomszéd faluból is átjöttek a legények.

Er.: Bizonytalan eredetű. [ESz., 432.o.]

Este határozószó 'a sötétedést követően, az éjszaka beállta előtt'. **Pl.:** Este otthon találkozunk.

Er.: Származékszó, alapszava az *esik* ige, az *est*-ből -é > -e határozóraggal keletkezett. [ESz., 182.o.]

Udvarolni főnévi igenév 'gyakran találkozik valakivel, hogy tetszését, szerelmét elnyerje'. **Pl.:** Két évig udvarolt a lánynak, mégsem vette feleségül.

Er.: Az *udvarol* szláv jövevényszó származéka. [ESz., 771.o.]

2.2.2. Leánykérés

A megismerkedés után következett a rendszeres udvarlás, ami több évig is eltarthatott. Mindez a fiatalok életkorával volt kapcsolatban. A lányok általában 18–20 éves korukban mentek férjhez, a legények 25 éves kor körül nősültek. Azokat a lányokat, akik 25 éves korukig nem mentek férjhez **öreglánynak** nevezték, **vénfiúnak** pedig azokat, akik a 30. évet meghaladták. Elegendő volt néhány hónap, s megtarthatták az esküvőt. Előfordult azonban, hogy a leány **megesett**, viszont

ilyenkor csak kis lakodalmat rendeztek, s a menyasszony már nem vehetett fel hófehér ruhát.

Az adatközlők elmondása szerint az **eljegyzést** mindig az esztendő valamelyik neves napjához kötötték: húsvéthoz, karácsonyhoz, pünkösdhöz. A **kézfogó** „költégeit” mindig a lányos ház állta.

Először a legény kérte meg a kiválasztott lány kezét, majd megtudakolta, mikor jöhetnek **kérőbe**. A lányt általában a fiú szülei, keresztszülei kérték meg a vőlegénynek a lány apjától. A **násznagyok** elmondták, hogy a fiatalok és azok szülei már előzőleg megegyeztek a házasságról.

A **lánycerést** követte a **kézfogó** vagy **eljegyzés**. A fiú egy csokor virágot, **karikagyűrűt** és **kísérő-** (vagy **eljegyzési**) **gyűrűt** vitt a lánynak, a lány pedig **hímzett kendőt** (**jegykendőt**) és **zsebkendőt** ajándékozott a legénynek. Miután felhúzták egymás ujjára a **gyűrűt**, először csókolták meg egymást nyilvánosan. Ettől az estétől kezdve **jegyesek** voltak, **jegyben jártak**. A jegyesek neve a jegyesség idején **mátka**, **menyasszony** és **vőlegény** volt. A jegyesség kifejezője a **jegyajándékok** nyilvános viselése volt: a párnak viselnie kellett a jegygyűrűt, a menyasszonynak pedig még az eljegyzési gyűrűt is.

A kézfogó utáni vasárnap a lány szülei **háztűznézőbe** mentek, hogy megnézzék, hová viszik majd gyermeküket. Ekkor tűzték ki a lakodalom napját is.

Ha valamilyen oknál fogva a fiatalok felbontották az eljegyzést, az egymásnak adott ajándékokat vissza kellett adni.

Napjainkban a lányceréseket évfordulókra, születésnapokra, Bálint-napra időzítik. Már nem a szülői házban történik meg mindez, inkább **gyertyafényes vacsoránál**. A lánycerést követő vasárnap a lányos ház ura ebédre hívja meg a vőlegény szüleit. Ez az ebéd akkor marad el, ha a pár úgy dönt, hogy étteremben tartja az eljegyzését, ahová a szülőkön kívül meg szokták hívni a legközelebbi rokonságot. Ilyenkor a menyasszony is megajándékozta a vőlegényt: általában **pecsétgyűrűvel**.

Az eljegyzést vacsorával és zenés mulatsággal ünneplik. A vendégek (közeli rokonok, barátok és a leendő tanúk) ajándékot visznek a párnak, általában háztartási cikkeket.

Ajándék főnév 'valakinek ingyen, szívből, figyelmességéből, szeretetből adott dolog'. **Pl.:** Könyvet veszek ajándékba a barátomnak. [MEKsz., 22.o.]

Er.: Származékszó, melynek önállóan nem adatható igei aján- alapszava az ajánl ige tövével azonos, végződése a -dék névszóképző. [ESz., 30.o.]

Eljegyez igekötős ige 'menyasszonyául fogad'. **Pl.:** Múlt héten eljegyezte a barátnőjét.

Er.: Szóhasadással jött létre. [ESz., 325.o.]

Eljegyzés főnév 'menyasszonyául fogadó'. **Pl.:** Múlt héten eljegyzés volt a faluban.

Er.: Szóhasadással jött létre. [ESz., 325.o.]

Fényes melléknév (*fény* szótő + *-s* képző) 'világosság, illetve a világosság forrása'. **Pl.:** Kevés a fény a szobában.

Er.: Bizonytalan eredetű, talán ősi, finnugor kori szó magyar képzéssel. [ESz., 202.o.]

Gyertya főnév 'viaszból, faggyúból vagy más, könnyen olvadó és égő anyagból készült, henger alakú világítóeszköz'. **Pl.:** Az ünnepi asztalon gyertya ég.

Er.: Jövevényszó egy csuvasos típusú török nyelvből a honfoglalás előtti időből. [ESz., 253.o.]

Gyűrű főnév 'újra húzható, karika alakú ékszer'. **Pl.:** Szép gyűrűt kapott a vőlegényétől.

Er.: Jövevényszó egy csuvasos típusú török nyelvből a honfoglalás előtti időből. [ESz., 256.o.]

Háztűznéző főnév 'az ara családjának látogatása a vőlegény házájánál'. **Pl.:** A menyasszony szülei háztűznézőbe indultak a vőlegényhez.

Er.: Összetett szó, melynek előtagja az önállóan nem adatható háztűz 'otthon', utótagja pedig az -ő melléknéviigenév képzővel ellátott néz ige. [ESz., 273.o.]

Hímzett melléknévi igenév 'így készült dísz, kézimunka'. **Pl.:** Hímzett párnák vannak a széken.

Er.: Ismeretlen eredetű szó. [ESz., 282.o.]

Jár ige 'lába mozdításával helyet változtat'. **Pl.:** A kislány még lassan, bizonytalanul, de már jár.

Er.: Ósi, finnugor kori szó. [ESz., 323.o.]

Jegy főnév 'jel, bélyeg'. **Pl.:** A barátság jegyében folyt a megbeszélés. [MEKsz., 371.o.]

Er.: Szóhasadással jött létre, a jel főnév elkülönült alakja. [ESz., 326.o.]

Jegyben határozó (*jegy* szótő + *-ben* rag) jel, bélyeg'. **Pl.:** A barátság jegyében folyt a megbeszélés.

Er.: Szóhasadással jött létre, a jel főnév elkülönült alakja. [ESz., 326.o.]

Jegy főnév 'jel, bélyeg'. **Pl.:** Miklós és Mária jegyesek.

Er.: Szóhasadással jött létre, a jel főnév elkülönült alakja. [ESz., 326.o.]

Gyűrű főnév 'újra húzható, karika alakú ékszer'. **Pl.:** Szép gyűrűt kapott a vőlegényétől. [MEKsz., 285.o.]

Er.: Jövevényszó egy csuvasos típusú török nyelvből a honfoglalás előtti időből. [ESz., 256.o.]

Kendő főnév 'négy- vagy háromszögletű, szőtt, kötött vagy horgolt kelmedarab valami befedésére'. **Pl.:** A lányok régen díszes kendőt ajándékoztak a kedves legénynek.

Er.: Szófajváltás eredménye, a régi nyelvi kend 'töröl' ige -ő melléknéviigenév-képzős alakjából főnevesült. [ESz., 362.o.]

Kérő főnév 'házassági szándékkal udvarló férfi'. **Pl.:** Sok kérője volt lánykorában.
[MEKsz., 410.o.]

Er.: Ósi, finnugor kori szó. [ESz., 364.o.]

Lány (leány) főnév 'nőnemű gyermek, illetve fiatal nő'. **Pl.:** Hány lány és hány fiú van az évfolyamon? [MEKsz., 489.o.]

Er.: Valószínűleg összetett szó. Előtagja ősi, ugor kori szó, utótagja azonos lehet az anya szó tövével. [ESz., 431.o.]

Mátka főnév 'menyasszony, jegyes'. **Pl.:** Szerette mátkáját. [MEKsz., 524.o.]

Er.: Bizonytalan eredetű. Talán szláv jövevényszó. [ESz., 467.o.]

Megesett igekötős ige 'teherbe esett'. A szomszéd lány megesett, így csak kis lakodalmat csináltak.

Er.: Az *esik* ősi, uráli kori szó származéka. [ESz., 181.o.]

Menyasszony főnév 'jegyben járó, eljegyzett leány'. **Pl.:** Már két éve menyasszony. [MEKsz., 543.o.]

Er.: Összetett szó. Előtagja a meny 'menyasszony', utótagja pedig az asszony 'nő, férjzett nő' főnév. Valószínűleg szószaporító összetétel, melynek második tagja nyomatékösítő szerepű elem. [ESz., 475.o.]

Násznagy főnév 'a leánykérésben és az esküvő megszervezésében, lebonyolításában is részt vevő esküvői tanú'. **Pl.:** Unokabátyámat násznagynak kérték fel. [MEKsz., 568.o.]

Er.: Összetett szó, melynek elemei a nász (ismeretlen eredetű) 'házasságkötés' és a nagy (Bizonytalan eredetű, talán ősi, finnugor kori szó) 'vezető személy'. [ESz., 500–503.o.]

Vacsora főnév 'esti étkezés'. **Pl.:** Reggeli, ebéd és vacsora lesz a táborban.

Er.: Szláv jövevényszó, feltehetőleg horvát-szerb vagy szlovák átvétel. [ESz., 784.o.]

Vőlegény főnév 'olyan férfi, akinek eljegyzett menyasszonya van.' **Pl.:** Barátom két hete vőlegény, nemsokára megházasodik.

Er.: Összetett szó, melynek előtagja a vesz ige folyamatos melléknévi igenévi vevő alakjából keletkezett, utótagja a legény főnév. [ESz., 810.o.]

2.2.3. Lakodalmi előkészületek

A **lakodalmat** sok dolog előzte meg. Miután megtörtént a párválasztás, a leánynéző és a háztúznéző, a lakodalom napját közösen állapították meg. A harmadszori templomi kihirdetés ideje alatt kezdtek el készülni a lakodalomra. Ezután mindkét háznál megkezdődtek az előkészületek.

Legfontosabb teendő a lakodalmi tisztségviselők kiválasztása volt: násznagy, vőfélyek, nyoszolyóasszonyok, nyoszolyóleányok. A vőlegény valamelyik tekintélyes rokonát felkérte násznagynak, míg barátai közül vőfélyt választott. Ezután elküldték a meghívókat a rokonoknak, barátoknak.

Kígyóson a **jegyváltástól** az esküvőig legalább egy hónapnak kellett elteltnie , természetesen, ezt egyes tényezők befolyásolhatják.

A hagyomány szerint a **menyasszonyi kellékeket (menyasszonyi ruha, menyecske ruha, cipő)** a vőlegény családja vásárolja, a vőlegényét (**jegying, öltöny, cipő**) a menyasszonyé.

Régen az alkalom előtt 2-3 héttel jelentkeztek a házasulandó felek a **jegyzőnél** és a **papnál**. Manapság hónapokkal előtte. A paphoz való beiratkozás után a pap háromszor hirdette ki a templomban a jegyes pár lakodalmának napját. A templomba járó párok a **jegyváltás** után régebben is és most is együtt jártak a templomba, az esküvőt megelőző hetekben pedig **jegyesoktatásra**, ahol a keresztény házasságról beszélnek velük.

A XXI. században már a fiatal pár együtt jár hívogatni az esküvő előtt akár egy hónappal hamarabb is. Előfordult már olyan is, hogy a meghívóban a pár megkérte a meghívottakat, hogy szíveskedjenek pénzt vinni bármilyen ajándék helyett.

A legtöbb munka a lakodalmat megelőző héten volt. Ekkor készítették a **csigatésztát** a csigaleveshez és a paprikáshoz. A **csigacsinálás** gyakran kisebb mulatsággal végződött. Sütötték a süteményeket. A lakodalmas sátrat már az esküvő hetének elején felállították.

A lakodalom előtti héten a házasulandók családja disznót és borjút vágott. A vendégek az esküvő hetén tojást, lisztet, tyúkot, vaját, tejfölt, cukrot, káposztát hoztak ajándékba a lakodalmas házhoz, az ifjú pár keresztszüleinek kellett a legtöbb mindent hozniuk, ők általában sonkát is vittek ajándékba.

A lakodalom előestéjén a menyasszony és a vőlegény barátaival külön- külön kis mulatságon búcsúztak el a leány- és a legényélettől. A barátok és a barátnők megajándékozták őket.

A leányoknak úgynevezett **menyasszonysirató** és **-búcsúztató** volt. Ez azért volt fontos, mert régen nem minden házasság történt önkaratból vagy szerelemből. Ilyenkor megsiratták a férjhez menő leányt, hiszen elhagyta a szülői ház védettségét, és ezentúl az anyósa és apósa parancsolt majd neki. A menyasszony barátnői hímzett kendőt vittek nászajándékba.

Manapság az esküvő előtt egy héttel tartják a **lány-**, illetve a **legénybúcsút**, természetesen külön-külön. Napjainkban ez egy nagyon felkapott ceremónia lett. A barátok szervezik meg és finanszírozzák az egész estét. Különféle helyeken tartják: disco, étterem, otthon (esetleg mind a három helyen). Különféle szalagokat, kítűzőket, maszkokat és tortát készítenek az asszony-, illetve a férjjelöltnek. Mindemellert különböző nehézségű feladatokat kell megoldania a **menyecskének/vőlegénynek**, melyet ha teljesített, oklevelet kap. Nagyon elterjedt lett ezen alkalmak hangulatának fokozására férfi illetve női vetkőző táncosokat hívni.

Napjainkban a fiatalok már ritkán tartják az esküvőjüket sátrakban. Legtöbben az éttermeket választják, melyeket már egy évvel az esküvő előtt le kell foglalni. Vannak, akik az iskola étkezdéjében tartják a mulatságot, ide pincéreket és szakácsnőt bérelnek fel.

Búcsú főnév 'elköszönés'. **Pl.:** Búcsú nélkül távozott.

Er.: Jövevényszó egy csuvasos típusú török nyelvből a honfoglalás előtti időből. [ESz., 96.o.]

Cipó főnév 'zárt felsőrésű lábbeli'. **Pl.:** Fűzős cipőt hord.

Er.: Rövidüléssel keletkezett a *cipellő*ből. [ESz., 110.o.]

Csiga főnév 'puhatestű kis állat'. **Pl.:** A legtöbb fajta csiga meszes héjat hord a hátán.

Er.: Bizonytalan eredetű, talán szófajváltással keletkezett egy származékszó alapján, melynek alapszava önállóan nem adatható. [ESz., 124.o.]

Hívogatás (hív + -gat képző + -ás képző) főnév 'szól vagy üzen valakinek, hogy jöjjön'. **Pl.:** Vendégeket hívtam ebédre.

Er.: A *hív* bizonytalan eredetű, esetleg ősi uráli kori szó származéka. [ESz., 284.o.]

Jegyző főnév 'jegyzőkönyvvezető'. **Pl.:** Az értekezleten a jegyző készíti a jegyzőkönyvet.

Er.: A szóhasadásból létrejött *jegy* szó származéka. [ESz., 326.o.]

Lakodalom főnév 'a házasságkötés napján tartott vendégség, mulatság'. **Pl.:** Rengeteg étel, ital volt a lakodalomban.

Er.: Származékszó. [ESz., 425.o.]

Lány (leány) főnév 'nőnemű gyermek, illetve fiatal nő'. **Pl.:** Hány lány és hány fiú van az évfolyamon?

Er.: Valószínűleg összetett szó. Előtagja ősi, ugor kori szó, utótagja azonos lehet az anya szó tövével. [ESz., 431.o.]

Legény főnév 'felnőtt fiú, fiatalember'. **Pl.:** A bálra a szomszéd faluból is átjöttek a legények.

Er.: Bizonytalan eredetű. [ESz., 432.o.]

Menyasszonyi (menyasszony + -i képző) melléknév 'jegyben járó, eljegyzett leány'. **Pl.:** Már két éve menyasszony.

Er.: Összetett szó. Előtagja a meny 'menyasszony', utótagja pedig az asszony 'nő, férjezett nő' főnév. Valószínűleg szószaporító összetétel, melynek második tagja nyomatékosító szerepű elem. [ESz., 475.o.]

Menyecske (*meny* szótő + *-cske* kicsinyítő képző) főnév 'fiatalasszony'. **Pl.:** Jól megforgatták a táncban a csinos menyecskét.

Er.: Ősi, uráli kori szó. [ESz., 475.o.]

Kellék főnév 'tárgy, dolog, illetve feltétel, amely feltétlenül szükséges egy cél, eredmény létrejöttéhez'. **Pl.:** A csokor egy kellék a menyasszony kezében.

Er.: A *kell* ősi, finnugor kori szó származéka. [ESz., 475.o.]

Ruha főnév 'a testet takaró, általában textilanyagból való készítmény'. **Pl.:** Egyszerű, ízléses női ruhákat látott a kirakatban.

Er.: Szláv jövevényszó. [ESz., 365.o.]

Öltöny főnév 'férfiak által viselt két- vagy háromrészes öltözék'. **Pl.:** Péter öltönyt viselt a ballagáson.

Er.: Az *ölt* vitatott eredetű szó nyelvújítás kori származéka. [ESz., 535.o.]

Pap főnév 'vallási, szertartásokat végző, képesített egyházi személy'. **Pl.:** A szertartást katolikus pap végezte.

Er.: Szláv, valószínűleg déli szláv jövevényszó. [ESz., 110.o.]

Sátor főnév 'vázból és ráerősített vászonból álló (ideiglenes) hajlék'. **Pl.:** Sátorba bújik az eső elől.

Er.: Jövevényszó egy török nyelvből a honfoglalás előtti időből. [ESz., 641.o.]

Tanú főnév 'olyan személy, akinek valamiről közvetlenül szerzett tudomása van'. **Pl.:** Te légy a tanúm, hogy ezt mondtam!

Er.: Jövevényszó egy török nyelvből a honfoglalás előtti időből. [ESz., 726.o.]

Vőlegényi (vőlegény + -i képző) melléknév 'olyan férfi, akinek eljegyzett menyasszonya van'. **Pl.:** Barátom két hete vőlegény, nemsokára megházasodik.

Er.: Összetett szó, melynek előtagja a vesz ige folyamatos melléknévi igenévi vevő alakjából keletkezett, utótagja a legény főnév. [ESz., 810.o.]

2.2.4. A lakodalmi tisztségviselők

Koszorúslányok – a menyasszony a barátnőit, vagy a rokonságból kért fel valakit erre a tisztségre. Számuk 2–6 között mozgott. A koszorúslányok kötelessége volt a virágfüzerek elkészítése. Esküvő előtt egy héttel a koszorúslányok elmentek a lányos házhoz és krepp papírból kivágták a virágokat és egy madzagra felfűzték.

Ezekkel a virágfüzerekkel díszítették hívogatáskor és esküvőkor a lovas kocsikat. Az első koszorúslány kísérte a vőlegényt az esküvőre, vacsorakor ő szedett az újpárnak.

A koszorúslányok rózsaszín ruhát viseltek, fejükön széles cakkos rózsaszín koszorú díszlett. Öltözküket csak a menyecske után cserélhették át a saját ünneplő ruhájukra.

Szakácsok – Már hétfőn hozzákezdenek a sütéshez. Ekkor az édes sütemények lapjait és a sós süteményeket sütik meg, pénteken pedig betöltik. A lakodalom elmaradhatatlan süteménye volt a rétes. A rétes elkészítése a gazdasszony kötelessége volt. Az ő irányítása mellett töltötték meg a segítők pénteken a már kész

süteménylapokat. Ugyancsak pénteken vágják, tisztították a baromfit. Baromfitisztításhoz szomszédokat, távolabbi rokonokat kértek fel. Ha valaki valamilyen okból nem tudott elmenni, akkor kötelességének érezte, hogy valamelyik családtagját elküldje maga helyett. Pénteken ebédre a segítőknek csirkeaprólékból készült levest és a maradék rétestésztából túrós rétest készített a gazdasszony.

A legnagyobb munka szombaton hárult a gazdasszonyra. Ha a legényes háznál volt a lakodalom, akkor ebédet is kellett készíteni. A szakácsnő főzte meg estére a baromfi levest, amit nagy üstökben tettek fel. Nagy lakodalomban négy üstben is főztek. Mikor megfőtt, akkor a leves színét egy fazékba leszedték. Kiszedték a répát, zöldséget, vöröshagymát, a húst egy vajlingba rakták, a levet egy tiszta üstbe szűrték le. Az üstöket elmosták, hogy ne legyen olyan zavarodott a leves, mikor visszateszik főni. A vizet eleve úgy mérték ki, hogy számoltak azzal, a leves alját a moslékba öntik. Tálaláskor a leveses tálakba először a húst tették, arra a tésztát. Általában csigatésztát főztek, amelyet már hónapokkal előbb elkészített a család vagy a szűkebb rokonság. A húsrá rálocsolták a leves színét és mikor szólt a vőfély, hogy viszi be a levest, akkor merték rá a forró levet. A sárgarépát, gyökeret kisebb tányérokra rakták és úgy vitték be az asztalokra.

A szakácsnő sütötte meg a csirkét is. Később divat, volt hogy a sült hús mellé töltött fasírozottat és májas pástétomot is adtak. A fasírozottat tojással töltik meg, feldarabolják és a sült húsokra „ráosztják”. A májas pástétom disznóhúsból, csirke mellből és az aprójószág májából készül. A sült hús feltálalása után a szakácsnőnek mosogatnia kellett. Nagy lakodalomban segítséget is kapott e munkához.

Pincér – ő volt a pince ura. Erre megbízható személyt kértek fel, hiszen ez a megbízatás igen nagy felelősséggel járt. Nagyon kellett vigyáznia, nehogy a csapat nyitva felejtse, vagy illetéktelenek bejussanak a pincébe. Ő szolgálta fel az italt és ügyelnie kellett arra, hogy mindenütt elegendő innivaló legyen, az asztalon üresek ne legyenek az üvegek. Mulasztásáért a háziakat szólták volna meg.

Násznagy – akadt aki a keresztapját, vagy valamilyen közeli rokont kérte fel erre a tisztségre. A násznagyok voltak a tanúk a polgári és az egyházi esküvőn, a lakodalomban ők képviselték a családot, fogadták a vendégeket, itallal kínálták őket, megköszönték a fiataloknak hozott ajándékot. A vőfély minden versével, köszöntőjével a násznagyhoz fordult. A násznagyság bizonyos anyagi kötelezettséggel is járt, mert ahogyan a múltban, úgy most is, ők adták a leggazdagabb ajándékot az újpárnak, ők fizették ki az egyházi esküvő költségeit.

A násznagyok tisztségük jeléül hímzett kendőt kaptak, amit esküvő előtt a menyasszony adott át és a menyecsketánc végéig viselniük kellett. Násznagyi tisztségük is ekkor szűnt meg, mert a tánc alatt még ők szedték a pénzt.

Rendkívül fontos volt, hogy kellő összhang legyen a vőfély és a násznagy között, hiszen a lakodalom kimenetele függött ettől. Minél vígkedélyűbb, nótásabb, tréfára kaphatóbb volt a násznagy, ill. a vőfély, annál vidámabb hangulatot tudtak teremteni.

Sokszor egy adott pillanat, vagy szituáció jó lehetőséget nyújtott arra, hogy egymást, ill. a vendégeket elszórakoztassák. Azok a pajzán tréfák, melyeket a vőfély a násznagyhoz intézett, egyértelműen a bekövetkező nászra utaltak.

Vőfély – a kigyósi lakodalmakban mindig két vőfély volt, a *nagyvőfély* és a *kisvőfély*. Híresebb vőfély volt többek között Kocsis Antal, Fodor Mátyás, Hódi Miklós. A vőfély feladata volt a lakodalom napján a vőlegény, menyasszony kikérése, elbúcsúztatása, a vendégek, valamint az ételek beköszöntése. Ugyancsak neki kellett felügyelni a szakácsokra, a tálalásra, hogy mindenki előtt teli legyen a tál, az üreseket azonnal cseréljék, mert az üres tálakért a házigazdát szolták volna meg, hogy sajnálta az ételt. Ugyancsak az ő gondja volt a vendégek szórakoztatása, összefogása, az egész lakodalom zökkenőmentes lebonyolítása. A vőfély addig nem hagyhatta el a lakodalmas házat, míg az utolsó vendég el nem ment és erre a korábbi évtizedekben legtöbbször csak másnap délben kerülhetett sor.

2.2.5. Az esküvő napja

A lánykérés után bizonyos időnek el kell telnie ahhoz, hogy megtörténjen a *lakodalom*. Hagyományok szerint az esküvő az eljegyzés után egy évvel kellett, hogy megtörténjen. Voltak olyanok, akik az eljegyzés után két hónap múlva, mások akár fél évet is vártak, míg összekötötték az életüket.

A jelenkori **esküvők** zöme nyáron köttetik, míg az 1950–1960-as években az emberek nagy része már-már szokásszerűen télen házasodott. Ennek oka, hogy míg nyáron mindenkinek a gazdaságával volt elfoglalva, addig télen az emberek össze tudtak gyűlni, ünnepelni. Persze, akadtak olyanok is, akiknek a nyár kedvezőbb volt a házasságra.

A **jegyospár** jó előre meghívta a vendégeket, a helybelieket személyesen, lehetőség szerint a távolikat is. A lagzi előtti vasárnap **hívogatott** a menyasszony és a vőlegény. A távoli rokonokhoz pedig egy héttel még hamarabb mentek el. Nagy lakodalom esetén a közeli rokonok esetleg távoli unokatestvérek, valamint a szomszédok is beleszámítottak a vendégseregbe.

Kígyóson a lakodalom lebonyolításáért az **elsővőfély (nagyvőfély)** felelt. Az ő feladata volt többek között a **násznép** összegyűjtése és szórakoztatása, a menyasszony és a vőlegény elbúcsúztatása szüleitől, barátaiktól, és persze magának az esküvőnek a hagyományokhoz illő megszervezése. Egy vőfélynak rendelkezni kellett jó szónoki képességekkel, humorral és precizitással. Összegezve, a vőfély feladata, hogy örömszülőket és az ifjú párt tehermentesítse ezen az örömteli szép napon.

A lakodalmaknak a helybeli református templom adott otthont. Amikor a fiatal pár eldöntötte, hogy összekötik életüket, akkor szóltak az itteni tiszteletesnek, hogy hirdesse ki az esküvőjük időpontját. Ilyenkor szokás volt megemlíteni, hogy ki gyermeke házasodik, s kit vesz el, valamint, hogy mikor lesz megtartva a szertartás.

Az itteni emberek még az Isten előtt kötött házasságokat tették előbbre a polgári esküvőnél.

Az utóbbi egy-két évtizedben vált szokássá, hogy a vendégeket ebédre is meghívják, így az újpárnak szánt ajándékokat ekkor viszik el. A vőfély minden vendéget beköszöntött.

Vendégek beköszöntése

Tisztelt násznagyuram!

Kinek e házra végtelen gondja van,

Mert ismét új vendéget vezérelt körünkbe.

Hogy ők is részesüljenek a mi örömünkben.

Fogadják jószívvel e békés családot.

Az újpár részére szánt ajándékot.

Tisztelt násznagyuram!

Itt vannak a vendégek, kik érkeztek,

Fogjonak velük kezét és adjanak

A számukra illendő helyet.

És mivel rendes időben megérkeztek.

Legalább egy nagy pohár borral csak kínálják meg őket

Szeretettel fogadják a kedves vendégeket!

Ebéd után a vőfély elbúcsúztatta a **vőlegényt**, majd elindultak a menyasszonyos házhoz. Az első kocsin ült a vőfély a feleségével, utána a vőlegény a násznaggal és a násznagynéval, a harmadikban az örömszülők és a nagyszülők, majd a többi vendég. A sort a zenészek zárták. A menyasszonyos ház előtt a zenészek előre mentek, hogy zenével fogadhassák a násznépet. Ekkor a „*Nyisd ki babám az ajtót..!*” kezdetű nótát játszották és azt játszik napjainkban is. A kaput színes szalagokkal zárták el.

A vőfély előrement és beszólt, hogy megérkeztek a vőlegénnyel. Az udvaron senki nem tartózkodott, a ház szinte kihaltak tűnt. Egy jó mélyhangú férfit

felöltöztettek női ruhába, fejét fekete kendővel kötötték be, kezébe söprüt fogott és megpróbálta elzavarni a **násznépet**. Ezzel is jelezni akarták, hogy ők nem adják olyan könnyen oda a lányt. A menyasszony szülei, a násznagy és felesége bent várakoztak a szobában. Itt köszöntötte be a vőfély a vőlegényt és rokonságát és kikérte a menyasszonyt.

Vőlegényes násznép beköszöntése a menyasszonyos háznál

Dicsértessék az Úristen szent neve!

Adjon áldást ránk a magyarok Istene,

Akihez e napon szálljon buzgó imánk,

Ki oly kegyelmesen gondot visel ránk

Kérjük szent malasztját, hogy egész éltünkben

Boldogok lehessünk minden lépésünkben

íme eljött ideje, midőn leányunknak

Isten törvénye előtt, mint szép menyasszonyunknak

Meg kell jelennie, hogy házasságra lépjen,

S máától fogva új életet éljen.

Szépen kérem tehát az édes szülőket.

Bocsássák útjára kedves gyermeküket.

Kérjük Istenünket, adja rájuk áldását,

Tegye boldoggá az ó szent házasságát.

Ámen! Dicsértessék a Jézus!

A **kikérés** alatt a menyasszony egy másik szobában várakozott, a vőlegénynek és a vőfélynak kellett megkeresni. Mikor megtalálták, akkor a vőlegény átadta a **menyasszonyi csokrot**, megcsókolták egymást, kivezették a menyasszonyt, majd elkezdődött a **menyasszony-búcsúztató**.

Menyasszony-búcsúztató

Mélyen tisztelt násznép, ékes gyülekezet!

*A régen várt óra íme érkezett.
Szép menyasszonyunk most kezdi búcsúzását,
Mielőtt elhagyná jó szülei házát.
Zeng búcsúzó szavam, hullanak könnyeim,
Mert tőletek válok el kedves jó szüleim.
Hatalmas Úristen világ teremtője,
Tekints le méltatlan bűnös gyermekedre,
Tekints le ezen áldott jó szülőkre,
Harmatként szállítsd áldásod fejükre,
Kedves édesanyám, mielőtt indulok,
Könnyes szemmel hozzád fordulok,
Tudom, hogy szerettél, jóra tanítottál,
Most pedig engemet szárnyamra bocsátottál.
Kedves rokonaim, barátaim néktek is kívánom,
Legyetek boldogok ezen a világon,
És küldjeteK egy imát az égbe,
Hogy házasságunkat vegye kegyelmébe.
Dicsértessék az Úristen szent neve!*

A **búcsúztató** után a menyasszony **kiosztotta** a **kihímzett kendőket**, s elindultak a szépen feldíszített **menyasszonyi autóval** az esküvőre. Kígyóson úgy tartották, hogy ha páratlan a kocsik száma, akkor nem sikerül a házasság, ezért igyekeztek páros számú kocsival elindulni. Az első kocsin ült a két vőfély. A **nagyvőfély** egy üveg bort vitt, amelyre egy kerek fonatos kalácsot húztak. Egyesek úgy emlékeztek vissza, hogy esketés után a templomkertben a lakodalmas nép elfogyasztotta.

Mikor a **lakodalmi menet** megérkezett a templomhoz, az első **koszorúspár** vezette be a vőlegényt és a menyasszonyt, s csak az oltár előtt adták át őket

egymásnak. A vőlegény állt jobbról, a menyasszony balról, a násznagyok mögöttük. A vőfélyek úgyszintén, egyik az egyik oldalon, a másik a másikon helyezkedett el.

A későbbiekben annyiban változott meg a lakodalom menetrendje, hogy a vőlegényt is és a menyasszonyt is a násznagya vezette, napjainkban pedig a vőlegényt az édesanyja, a menyasszonyt az édesapja kíséri be a templomba. Azt tartották, hogy a vőlegénynek a jobb lábával kell először a templomba lépnie, így biztosítva a boldogságát. A szertartás alatt azt figyelték, hogy melyik fél mellett lángol jobban a gyertya, mert az lesz hosszabb életű. A szertartás végével, amikor a templomból kifelé haladtak, a menyasszony igyekezett rálépni a vőlegény lábára, hogy ő legyen az úr a házban. A pap a templom kapujáig kísérte az ifjú párt, ahol mindenki gratulált nekik.

A **menyegző** nótaszóval folytatódott a vőlegényes házig, ilyenkor másik úton mentek, mint amelyiken jöttek. A vőlegény házához érve rizset, vagy búzát szórtak a nyakukba, hogy gazdagok legyenek. Mielőtt bementek volna a házba, a házat háromszor megkerülték. Ezt azzal magyarázták, hogy a menyasszony ne tudjon hazamenni, nézzen szét, szokjon meg.

Mikor hazaértek a vőlegény szülei megcsókolták az újpárt, majd bementek a szobába, vagy a sátorba, ahol már bent ültek a násznagyok és a vőfély beköszöntötte az újpárt.

Újpár hazaköszöntése

Mondjunk dicséretet a nagy Úristennek,

Ki teremtője mennynek és földnek.

Ki szent kegyelméből örködött fölöttünk,

Hogy e szent házasságnak tanúi lehettünk.

Kérjük ezután Fölséged, áldja meg e frigyet,

Adjon az újpárnak erőt, egészséget.

Mi a szent egyházból hazaértünk szépen,

Menyasszonyunk is megvan friss jó egészségben.

Vőlegényünk is inkább ne szomorkodjon,

Hanem az Istennek buzgó hálát adjon,

Hogy megköthették e szent házasságot.

Adjon nekik az ég hosszú boldogságot,

ÁÁÁÁÁAldja meg a fáradozásukat.

Tegye boldoggá minden napjaikat,

Hogy a szent házasságukban holtig

élhessenek együtt békességben.

Ámen.

Te meg cigány, ki ülsz a kuckód trónusán,

A legvígabb magyar nótát húzd most már szaporán,

Mert menyasszonyunk úgyis régen várja.

Hogy megtáncoltassa magyarosan párja.

Kedves vendégeinknek itt van a sok fiatal lány, legény,

Táncoljon mindenki, aki szeret ebbe a korba táncolni!

Szójjon a nóta!

Ezután a vőlegény és a menyasszony táncolt egyet.

A vacsorához már előre megterítették az asztalokat, bekészítették a felszeletelt fonatos kalácsot, túrós lepényt, napjainkban sós pogácsát, aprósüteményeket. A bejárattal szemben a főhelyen ült az új pár, a menyasszony mellett az első **koszorúslány** és legény, a vőlegény mellett a második koszorúspár. Amikor a **koszorúspárok** elmaradtak a lakodalomból, akkor a násznagyok és a násznagynék kerültek az új pár mellé. Az ifjú pár fölé virágkoszorút, vagy táblát akasztottak „*Éljen az új pár!*” felirattal és azt körülfonták virággal.

A vacsora előtt a vőfély felkérte az egybegyülteket, hogy foglaljanak helyet.

Vacsora előtti ültetéshez

Kedves vendégek!
Engedjék meg azt, hogy egy kis szót kérjek!
Elérkezett az az idő, közeleg a vacsora,
Nagyon szépen megkérem a vendégeket.
Hogy az asztaloknál foglaljanak helyet.
Bemondom a sorrendet.
Bent a násznagyok közt ülnek a fiatalok,
mellettük a szülők és a menyasszony hozzátartozói.
Remélem meghallgatják a kérésemet,
És az asztaloknál párhuzamosan foglalnak helyet.
Nem szeretném, ha szanaszét üldögélnének,
Mert akkor már nagyon mérges leszek.
Majd meglátom milyen ügyesek lesznek,
De úgy nézem nagyon lassan mozog a nép.
Tessék már az udvarról is befáradni.
Ne mondjam már olyan sokszor, fáj a torkom úgy is.

A vőfély egy hadsereget állított össze a felszolgálókból és mindegyikről mondott egy-egy rigmust. Utána a **tálalók** esküje következett, majd a vőfély **beköszöntötte** az első tál ételt a baromfiból készült levest. A felszolgálók behordták a leveses tálakat, de merőkanalakat nem tettek bele, mert mielőtt hozzáfogtak volna a vendégek az evéshez, elimádkozták a Hiszekegyet, valamint elénekelték a Himnuszt. Ennek elhangzása után hordták be a merőkanalakat és foghattak hozzá a vacsorához.

Vacsora előtti beszéd

Szerencsés jóestét kívánok uraim,
E házban összegyűlt kedves asszonyainak,
És az itt jelenlévő ékes ifjúságnak.
Kikben öröme telik jó házigazdánknak.

*Szépen megkérem a vidám társaságot,
Hagyják kissé félbe a szép mulatságot,
Amíg elbeszélem ki vagyok, mi vagyok,
E királyi házban tenni mit akarok.
Jó házigazdánk, kinek a mennyegzős ház a birodalma,
Kinevezett engem még a télen belügyminiszternek.
Remélem itt mindnyájan beleegyeznek,
És hogy e nehéz állást méltón betölthessem,
Házunk vendégeit kielégíthessem,
Hamarosan egy nagy körutazást tettem,
És a világ négy táján mindent megfigyeltem
Párizst, Londont hét nap bejártam számaron,
Sötét Afrikát két télen, két nyáron.
Valamennyi négert nevérol ismertem,
Régen valamikor nekik az erőmentes paprikát ültettem.
Amerikában is voltam, átmentem a kínai császárhoz,
Ott aludtam egyik reggel álmos fővel a fekete kávénál.
De mint látják sokat tapasztaltam,
A politikát nem könyvből tanultam.
Tisztelt násznagyuram!
Ennyi beszéd után már egy pohár bort is kérek!
Tisztelt uraim, most kimegyek.
Megtekintem hogyan készülnek a konyhán az étkek
Szakácsaink mi mindent sütnek-főznek vacsorára,
Visszajövök nem sokára, úgy Péter-Pál napjára.*

Ilyenkor történt meg az első **tányércsöröggetés**, amikor is a menyasszony és a vőlegény köteles mindenki előtt csókolózni.

A lakodalmi vacsora az adatközlők elmondása szerint hat fogásból állt: húsleves, leveshús, paprikás, pecsenye, töltött káposzta és sütemény.

Napjainkban ezekből a fogásokból mindegyik megmaradt, ezeket az étteremben kiegészítik hidegtállal, knédllivel és rizzsel. Sok pár kívánságára paraszttállal is kínálják a vendégeket. A paraszttálat egy külön asztalon helyezik el a teremben, házi sonka, kolbász, szalonna, csípős paprika, savanyúság és házi pálinka van rajta. A sütemények egész este az asztalokon állnak, a **menyasszonyi tortát** éjfélkor vágja fel az ifjú pár.

Éjfélkor kezdődik a **menyasszonyi tánc**.

„Itt van az új asszony, behoztam előre,

Hogy el ne maradjon vele majd későbbre.

Ez az új asszony, akiért fáradtunk,

Akiért szemünknek még álmot sem adtunk.

Hanem a kedvéért e háznál maradtunk,

Eszünk, iszunk, aztán reggelig mulatunk.

Immár én fejkendőtettem a fejére,

Szűz koszorújának nincs már többé helye.

Engedje az Isten, hogy most esztendőre,

Kétszáz rubel kelljen egy cifra bölcsőre.

Majd látjuk a táncát, ha meg nem bomlott-e,

Vagy egyik lábára, ha meg nem sántult-e.

Vagy egyik szemére meg nem vakult-e.”

A vers után a menyasszony az első táncot a nagyvőfélyel táncolja. Ez után a szülők, az anyós, az após, majd a többi vendég pénzért táncolt a menyasszonnyal. A pénzt a keresztapák, a násznagyok szedték egy tálba. Az utolsó tánc a mai napig a vőlegényé. Ez után következik az este elmaradhatatlan része: a **tányértörés**. Ezzel űzik el a gonosz szellemeket, akik félnek minden zajtól. Ezen kívül a szegénységet is

a tényértöréssel akarják elúzni. Az a mondás is járja, hogy minél apróbbra törik a tényér, annál szerencsésebb lesz a házaspár.

Néhány éve jött divatba, hogy a vőfély összeszed jó néhány 6–8 éves fiút és kislányt, mindegyik kezébe égő gyertyát adnak, a menyasszonynak úgyszintén, majd leoltják a villanyt és elkezdenek keringőt táncolni. A menyasszony és a vőlegény együtt táncol. Mikor vége van, akkor átöltöznek a fiatalok. A menyasszony piros ruhát vesz fehér köténnyel, hajába piros rózsát tűznek, a vőlegény fehér nadrágba és piros ingbe öltözik át. A vőfély vezeti be őket és köszönti be a menyecsketánchoz. Az újemberrel az édesanya kezdi a táncot, az új asszonnyal az édesapja.

A menyasszonyi csokorért a hajadon lányok sorba állnak, s a menyasszonynak közéjük kell hajítania a csokrot. Aki elkapja, az megy férjhez a leghamarabb.

Nemrég vált szokássá a menyasszonyoknál a **harisnyakötő** viselete. Ezt a vőlegénynek a ruha alá bújva, szájával kell leszedni a menyasszony combjáról, s aztán a nőtlen fiúk közé dobni. Aki elkapja, az nősül legközelebb.

A menyasszonyi csokrot elkapó lánynak és a harisnyakötőt elkapó fiatalembernek táncot kell járniuk.

A menyasszonyi tánc után a menyasszony átöltözik **menyecskének**. Régebben minden menyecske piros ruhát vett fel, s piros pántlikát kötött hajába. Napjainkban már nincs meghatározva, milyen színűnek kell lennie a **menyecskeruhának**, ennek ellenére gyakran választják a menyasszonyok a piros színt.

Miután visszatért a **házaspár** a vendégekhez, a vőfély leteszi botját, s ezzel véget ér vőfélyi szerepe. A vendégek általában reggelig mulattak. Ha hamar hazaindultak a vendégek, az azt jelentette, hogy nem érezték jól magukat. Napjainkig él a szokás, hogy az ifjú házaspár minden elmenő családnak ad süteményt.

Napjainkban ezek az előkészületek kicsit másképp zajlanak. Általában az eljegyzést követő egy év elteltével tartják meg az esküvőt. Körülbelül ennyi idő szükséges egy lakodalom megszervezéséhez.

A régi idők lakodalmától eltérően, ma már a párok többsége rendezvényszervezők segítségével valósítják meg a nagy eseményt. Régen nagy sátrakat emeltek fel helyszínnek, míg ma a megfelelő étterem és a menü kiválasztása után foglalkoznak a többi teendővel.

Még mai napig is hagyomány maradt, hogy a menyasszony ruháját a vőlegény veszi, az öltönyt pedig az ara. Természetesen a vőlegény nem láthatja párját a menyasszonyruhában az esküvő napjáig, mert az balszerencsét hoz.

Az esküvő napján már kora hajnaltól megindul a készülődés mind a két félnél. A nagy napot fényképészek és videósok örökítik meg. Ezen személyek, s a násznagy kíséretében indul el a vőlegény a menyasszony házához, hogy kikérjék őt. Manapság előfordul az is, hogy maga a kikérés is az étteremben történik. Természetesen a hagyományokhoz híven a vőfély és a násznagy tréfáin keresztül vezet az út a menyecskéhez. Egy rövid ebéd után a násznép a párral elindul a templomba. A templomi szertartás után következik a hivatalos összeiratkozás, majd a fényképezkedés.

Az esetek többségében estére érkeznek meg a vendégek az étterembe, ahol már kész asztalok várják a násznépet. Manapság már ültetőkártyák segítik a félreértések elkerülését, melyekért szintén a rendezvényszervezők felelnek. A jó hangulatot a zenészek biztosítják. Mielőtt a pár elfoglalná helyét, a násznép sorjában halad feléjük, átadva jókívánságaikat és ajándékaikat.

Éjfél tájt hozzák ki a menyasszonyi tortát, mely több emeletes is lehet. A menyasszonyi tánc még ma is nagy hagyomány. Manapság a díszes dobozba tett pénz sem maradhat el. Egész idő alatt a tanúknak vigyázniuk kell a menyasszonyra és minden kellékére: menyasszonycipő, menyasszonycsokor, fátyol. Ha mégis sikerül elrabolni, nagy büntetés jár érte. A menyasszonytánc után a menyecskét elkísérik átöltözni, fejről leveszik a fátylat. Ezután már a férje felelőssége.

A mulatozás végeztével a pár szülei finomságokat csomagolnak a távozó vendégeknek.

Ma is rendelkeznek kelengyével a menyasszonyok, többnyire szobabútort és más felszerelést, mosógépet, tévét visznek magukkal a házasságba. De előfordult már olyan is, hogy az örömszülőktől nászutat kapott a pár ajándékba.

Asszony főnév 'férjes, özvegy vagy elvált nő'. **Pl.:** Már évek óta asszony.

Er.: Alán jövevényszó [ESz., 56.o.]

Autó főnév 'gépkocsi'. **Pl.:** Még kirándulni is autóval jár.

Er.: Nemzetközi szó. [ESz., 59.o.]

Búcsú főnév 'elköszönés'. **Pl.:** Búcsú nélkül távozott.

Er.: Jövevényszó egy csuvasos típusú török nyelvből a honfoglalás előtti időből. [ESz., 96.o.]

Búcsúztató főnév 'elköszönés'. **Pl.:** Búcsú nélkül távozott.

Er.: Jövevényszó egy csuvasos típusú török nyelvből a honfoglalás előtti időből. [ESz., 96.o.]

Csokor főnév 'levágott száras növények egybefogott csomója'. **Pl.:** Orgonából csokrot köt.

Er.: Vitatott eredetű. 1. Belső fejlemény, keletkezésmódja azonban bizonytalan. 2. Ősi, finnugor kori szó. [ESz., 129.o.]

Csörögtetés főnév 'összeütődve éles, zörgő hangot hallat'. **Pl.:** Csörög az aprópénz a zsebében.

Er.: Szófajváltással keletkezett, a csével ige -ő folyamatos melléknéviigenév-képzős alakjának csöllő > csörlő változatából főnevesült. [ESz., 131.o.]

Esket ige 'házasulandókat összead'. **Pl.:** A párt a pap eskette.

Er.: az esküszik származékszó igeképzős származéka. [ESz., 181.o.]

Esküvő főnév 'házasságkötési szertartás'. **Pl.:** Nyáron volt az esküvőjük.

Er.: Az esküszik származékszó névszói származéka. [ESz., 181.o.]

Fátyol főnév 'áttetsző szövet'. **Pl.:** Menyasszonyi fátyla hosszú volt.

Er.: Ismeretlen eredetű. [ESz., 194.o.]

Harisnya főnév 'lábra simuló, combig érő, páros (női) ruhadarab'. **Pl.:** Nagyanyáink még harisnyát húztak, mi inkább harisnyanadrágot viselünk.

Er.: Ukrán jövevényszó. [ESz., 269.o.]

Ház főnév 'lak, otthon'. **Pl.:** A ház biztonságot jelent az egyén számára.

Er.: ősi, finnugor kori szó [ESz., 293.o.]

Házas melléknév 'olyan, akinek házastársa van'. **Pl.:** Ő még nőtlen, de a bátyja már házas.

Er.: Származékszó jelentésének elkülönülésével keletkezett. [ESz., 273.o.]

Hívogat ige 'szólt vagy üzen valakinek, hogy jöjjön'. **Pl.:** Vendégeket hívtam ebédre. [MEKsz., 325.o.]

Er.: A *hív* bizonytalan eredetű, esetleg ősi uráli kori szó származéka. [ESz., 284.o.]

Jegyes (jegy + -s képző) főnév 'jel, bélyeg'. **Pl.:** A barátság jegyében folyt a megbeszélés. [MEKsz., 371.o.]

Er.: A szóhasadással létrejött jegy főnév származéka. [ESz., 326.o.]

Kihímzett melléknévi igenév 'így készült dísz, kézimunka'. **Pl.:** Kihímzett párnák vannak a széken.

Er.: Ismeretlen eredetű szó. [ESz., 282.o.]

Kendő főnév 'négy- vagy háromszögletű, szőtt, kötött vagy horgolt kelmedarab valami befedésére'. **Pl.:** A lányok régen díszes kendőt ajándékoztak a kedves legénynek.

Er.: Szófajváltás eredménye, a régi nyelvi kend 'töröl' ige -ő melléknévi igenév-képzős alakjából főnevesült. [ESz., 362.o.]

Kérés (kér + -és képző) főnév 'az a cselekvés, hogy valamit, valakit kérnek'. **Pl.:** Kéréssel közlik a szükségét.

Er.: ősi, finnugor kori szó [ESz., 399.o.]

Kiosztás főnév. 'az a cselekvés, hogy valamit osztanak'. **Pl.:** Megérkeztek a segélyszállítmányok, a kiosztás egy óra múlva kezdődik.

Er.: a bizonytalan eredetű, talán ősi, finnugor kori szótő magyar képzéssel keletkezett *oszt* szó származéka. [ESz., 531.o.]

Koszorús (koszorú + -s képző) melléknév 'koszorúval ellátott'. **Pl.:** Koszorús kapuval várták az ifjú párt.

Er.: szófajváltás eredménye [ESz. 438- 439. o.]

Kötény főnév 'a ruhára veszik főzés közben, hogy a ne legyen piszkos'. **Pl.:** A kötényt a derekára kötötték.

Er.: Ősi, finnugor kori *köt* szó származéka. [ESz., 405.o.]

Menet főnév 'együtt haladó embercsoport'. **Pl.:** Esküvői menetet láttunk a Mátyás-templom előtt.

Er.: a *megy* ősi, uráli szó származéka. [ESz., 471.o.]

Menyasszony főnév 'jegyben járó, eljegyzett leány'. **Pl.:** Már két éve menyasszony.

Er.: Összetett szó. Előtagja a *meny* 'menyasszony', utótagja pedig az *asszony* 'nő, férjzett nő' főnév. Valószínűleg szószaporító összetétel, melynek második tagja nyomatékosító szerepű elem. [ESz., 475.o.]

Menyecske főnév 'fiatalasszony'. **Pl.:** Jól megforgatták a táncban a csinos menyecskét.

Er.: Ősi, uráli kori *meny* szó származéka. [ESz., 475.o.]

Menyegző főnév 'a házasságkötés a hozzá tartozó mulatsággal'. **Pl.:** A két királyi sarjnak pazar menyegzője volt.

Er.: Származékszó. [ESz., 475.o.]

Násznagy főnév 'a leánykérésben és az esküvő megszervezésében, lebonyolításában is részt vevő esküvői tanú'. **Pl.:** Unokabátyámat násznagynak kérték fel. [MEKsz., 568.o.]

Er.: Összetett szó, melynek elemei a nász (ismeretlen eredetű) 'házasságkötés' és a nagy (Bizonytalan eredetű, talán ősi, finnugor kori szó) 'vezető személy'. [ESz., 500–503.o.]

Nép főnév 'a közös nyelv, eredet, hagyományok stb. által összefűzött nagyobb emberi közösség'. **Pl.:** A nép akarata szent.

Er.: Bizonytalan eredetű szó, esetleg összetétel. [ESz., 506.o.]

Pár főnév 'egy férfi és egy nő mint házaspár, jegyes- vagy táncospár'. **Pl.:** Éljen az ifjú pár!

Er.: Valószínűleg német jövevényszó. [ESz., 550.o.]

Szülő főnév 'anya illetve apa'. A szülők is örültek az ifjú pár boldogságának.

Er.: ősi, ugor kori szó [ESz., 814.o.]

Tálaló főnév 'olyan személy, aki tálal'. **Pl.:** A tálaló felszolgált a pecsenyét.

Er.: ősi, ugor kori szó [ESz., 820.o.]

Tánc főnév 'általában zene ütemére kultikus célokból, művészetként vagy szórakozásból végzett ritmikus mozgás'. **Pl.:** Tánc közben örül a lélek.

Er.: Német jövevényszó. [ESz., 725.o.]

Tányér főnév 'lapos fenekű, széles peremű, kerek, evéshez való edény'. **Pl.:** Egy tányér levest kérek.

Er.: Olasz jövevényszó. [ESz., 726.o.]

Torta főnév 'általában korong alakú, krémmel rétegesen töltött édes sütemény'. **Pl.:** A menyasszony felvágta a lakodalmi tortát.

Er.: Olasz jövevényszó. [ESz., 752.o.]

Törés főnév 'szilárd testet több darabra különít'. **Pl.:** Ripityára törte a széket.

Er.: A *tör* ismeretlen eredetű szó származéka. [ESz., 756.o.]

Új melléknév 'rövid ideje meglevő'. **Pl.:** Új kocsit vett, a régit eladta.

Er.: Ősi, finnugor kori szó. [ESz., 773.o.]

Vőfély főnév 'a lakodalomba invitáló és annak menetét irányító férfi'. **Pl.:** A vőfély vidáman mulattatja a násznépet.

Er.: Összetett szó, melynek előtagja a régiségben 'vőlegény' jelentéssel is bíró vő, utótagja pedig a fél főnév 'társ' értelemben. [ESz., 810.o.]

Vőlegény főnév 'olyan férfi, akinek eljegyzett menyasszonya van'. **Pl.:** Barátom két hete vőlegény, nemsokára megházasodik. [MEKsz., 883.o.]

Er.: Összetett szó, melynek előtagja a vesz ige folyamatos melléknévi igenévi vevő alakjából keletkezett, utótagja a legény főnév. [ESz., 810.o.]

2.2.7. Egyéb lakodalmi hagyományok

A menyasszonyi csokor eldobása – a menyasszonyi csokor jelentése a boldogság. Fontos, hogy a menyasszony és a vőlegény is részesüljön belőle, ezért alakult ki a kitűző viselete. A menyasszony az esküvői szertartás végén hátat fordít a násznép még hajadon lányainak és hátradobja a csokrát. Aki elkapja, az lesz a következő, aki férjhez megy a társaságból.

Harisnyakötő eldobása – a csokordobás férfi megfelelője. Az ifjú férj hátrahajítja az ara harisnyakötőjét a még nőtlen fiúknak. Így dől el, ki lesz a soron következő vőlegény.

Kisfiú az ölben – Kígyóson elterjedt, hogy az esküvői vacsora alatt a menyasszony ölébe egy kisfiút ültetnek, hogy a születendő gyermekek között mindenképpen legyen fiú, aki a család nevét továbbviszi.

Rizseső – mikor az ifjú pár a házasságkötés után haza megy, a kapuban, vagy az étterem bejáratánál, a násznép rizst szór rájuk. A rizs a termékenységet jelképezi. Természetesen Ázsiából származik ez a szokás.

Rózsaszirm-szórás – az oltárhoz vezető utat a koszorúslányok vagy a virágszóró kislányok rózsaszirmmal hintik tele. Ez szintén a termékenység jelképe.

Valami régi, új, kék és kölcsönkapott – ez a szokás nagy múltra tekint vissza. Angliából származik, ezt a babonát szinte minden menyasszony ismeri. A menyasszonynak az esküvője napján viselnie kell valami régit (ez általában családi ékszer, vagy édesanya, nagymama régi fátyla; a menyasszony hajadonéletét szimbolizálja), valami újat (ez általában a menyasszonyi ruha, fehérnemű lehet; jelzi, hogy életében új fejezet kezdődik) és valami kölcsönkapottat (bármi lehet, amit család, barátok kölcsönöznek neki; a barátságot és a szerelmet jelképezi). Ezekre úgy kell vigyázni, mint a kölcsönkapott tárgyakra.

Ezüst érme a cipőben – ha pénzdarabot rejtenek a menyasszony cipőjébe, az gazdagságot hoz a házasságba.

Porcelántörés – Amerikában a friss házasok autójára üres konzervdobozokat erősítenek, amik nagy zajt csapnak, míg nálunk a lakodalomban tányértöréssel űzik el a gonosz szellemeket, akik félnek minden zajtól. Ezen kívül a szegénységet is a porcelántöréssel akarják elűzni.

Menyasszonyi cipő elrablása – valaki a vendégek közül egy óvatlan pillanatban ellopja a menyasszony cipőjét. A férj csak úgy válthatja ki a cipőt, ha abból pezsgőt iszik, de egyéb feladatot is kitalálhatnak neki.

Gyöngyékszer – a menyasszonynak nem szabad gyöngyöt viselnie az esküvőn, mert a gyöngy a könnyeket szimbolizálja, és sokat sír majd a házasság alatt.

Tojásgörgetés – az ifjú férjet egy asztalra állítják (hogy mindenki jól lássa) majd a menyasszony kezébe egy nyers tojást ad a vőfély, amit a menyasszonynak a férje

nadrágja egyik szárán fel, majd a másik szárán le kell görgetnie anélkül, hogy a tojás megsérülne.

Lufiposta – a vacsora utáni mulatság látványos megnyitója. A játék során a vendégek képeslapokra nászajándékokat írnak fel az ifjú párnak. Természetesen jelképes ajándékokra kell gondolni, mint például az, hogy lemosás az autójukat, kivasalnak helyettük, meghívják őket egy vacsorára, vagy akár az, hogy ők veszik az első pelenkát. A képeslapokat előre meg kell címezni és fel kell bélyegezni. Fontos, hogy mindenki olvashatóan aláírja a sajátját. Ezután a lapokat gázzal töltött lufikra kötik és szélnek eresztik. Amelyik képeslap megérkezik az ifjú párhoz, annak ajándékát be lehet váltani a levél feladójánál.

Mutasd a vádli! – a menyasszonyt székre ültetik négy barátnőjével együtt. A hölgyek szabaddá teszik vádlijukat, miközben kint a vőlegény szemét az egyik barátja beköti, anélkül, hogy az látná, ki és hova ült le. A vőlegény feladata az, hogy párja lábát a vőfély irányításával megtalálja. Akit kiválasztott, azt még bekötött szemmel meg kell csókolnia.

A menyasszony elrablása – régen nagyon komolyan vették ezt a babonát, mert úgy értelmezték, hogy ha a szertartás alatt sikerült elrabolni a menyasszonyt, a vőlegény nem érdemelte meg. Ma már csak jó poénnak számít. Az elrabló elviszi a menyasszonyt egy rövid időre, addig a vőlegénynek vigyáznia kell a csokorra, mert ha az is elvész, az elrablás során felmerülő költségeket is neki kell állnia. Ha megőrzi, akkor a rabló fizeti a számlát.

2.2.7. Esküvővel kapcsolatos babonák

A babonás szokások lakodalmak alkalmával is jelen vannak, s célszerű figyelembe venni jelentőségüket.

Kígyóson a következők ismeretesek:

- nem szabad, hogy az esküvő napján a vőlegény a kikérés előtt meglássa a jövendőbelijét menyasszonyi ruhában;
- ha az esketés ideje alatt esik az eső, az ara már nem ártatlan;
- legszerencsésebb a telehold idején esküdni;
- eljegyzés előtt a vőlegénynek nem szabad menyasszonyának kést vagy ollót ajándékozni, mert kettévágja a szerelmüket;
- a férj, amikor feleségét ölbé viszi át a küszöbön, ezzel a nemes tettel védelmezi kedvesét a gonosz démonoktól;
- ha az ifjú pár esküvőre menet hátranéz, görbe nyakú gyermekei lesznek.
- ha útközben eső esik a lakodalmi menetre, szerencsések lesznek, s házasságuk is termékeny lesz.
- a templomba leterített kendőre jobb, ha elsőként az ara lép, mert akkor ő „fogja viselni a kalapot”;
- a vőlegénynek az oltár előtt nem szabad hátranézni, mert aztán később más nők után nézeget;
- ha a menyasszony anyja nem akarja, hogy leányának gyermekei legyenek, bezárt lakatot dob egy kútba. De ha ezt a lakatot valaki megtalálja, s kinyitja, megszűnik a varázs;
- nem jó, ha a pár akkor lép ki a templomból, mikor éppen harangoznak, mert valamelyikük meghal;

Elmondhatjuk tehát, hogy a lakodalmi szokásokra is hatott a modernizáció, bár ez nem érezhető annyira erősen, mint a születéssel kapcsolatos hagyományok esetében. Itt is megfigyelhetjük azt, hogy az egyénnek egyszerűbb, szabadabb lett az élete, mind a párválasztás, mind a lakodalmi előkészületek tekintetében.

3. AZ EMBERI ÉLET FORDULÓIVAL KAPCSOLATOS KIFEJEZÉSEK CSOPORTOSÍTÁSA

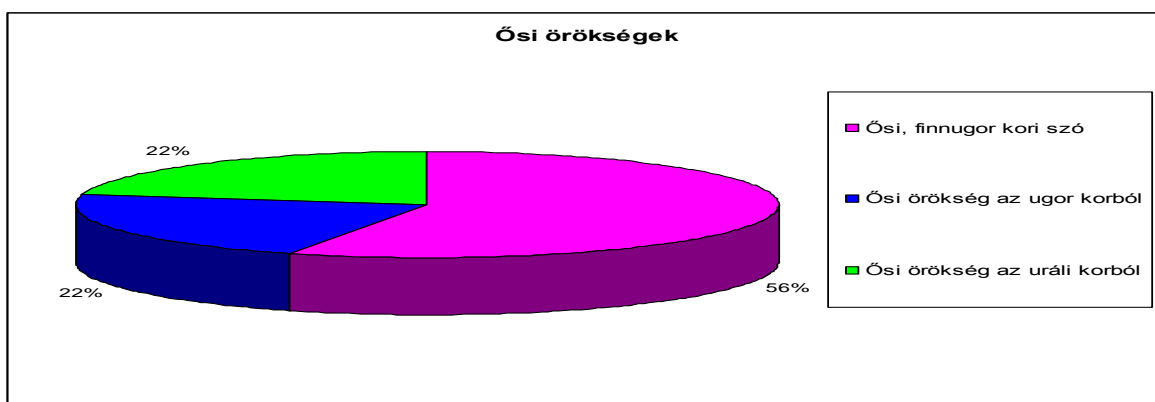
3.1. A szavak csoportosítása eredetük szerint

A magyarok vándorlásaik során több néppel, nemzettel is érintkeztek. Ez a kapcsolat számos fejlődést eredményezett elődeink gazdálkodásában, kultúrájában, s nem utolsó sorban rányomta bélyegét nyelvezetükre is. Megfigyelhetjük, hogy nyelvünk számos átvételt tartalmaz, melyeket más népektől kölcsönzött. Ezek a szavak annyira beleolvadtak már a szókincsünkbe, hogy nem érezzük az idegen ízt.

Eredetük szerint 162 szót vizsgáltam. A szavak eredet szerinti csoportosításánál a **Zaicz Gábor** által szerkesztett Etimológiai szótárra [17, 867 o.], valamint A magyar nyelv történeti-etimológiai szótárára támaszkodtam. [1, 1027 o.]

3.1.1. Ősi örökségek (20%)

- a) **Ősi, finnugor kori szó:** *áldozás, anyatej, ég, fájás, fehér, ház, jár, jel, kellék, kérés, kérő, kifej, kötény, néz, savanyú, új, véd, vérzés. (56%)*
- b) **Ősi örökség az ugor korból:** *füstölés, könnyű, szalag, szül, szülő, tálaló, vár (22%)*
- c) **Ősi örökség az uráli korból:** *anya, megesett, menyecske, menet, mos, szem, víz (22%)*

Ha megfigyeljük az első kategóriát, megállapíthatjuk, hogy az ősi örökségek nagytöbbségét az **ősi, finnugor kori szavak alkotják, 56%**. Egyenlő arányban oszlik el a százalékos arány az **ugor és az uráli korból származó szavak** esetében, mindkettő **22%-ot** alkot.

3.1.2. Belső fejlemények (43%)

a) Származékszó: *ajándék, állapotos, avatás, burok, édes, elsőszülött émelygés, esket, esküvő, este, füröszt, gondoz, házas, hegyes, hiedelem, igéz, ijed, javasasszony, jósol, kerek, kíván, kopasz, lakodalom, látogat, lelketlen, megfürdet, menyegző, piros, rángatózni, szokás, szoptat, szülés, tápszer, tilt, tiltás, titkol, ujjas, utód, vajúdó, várandós, vászonkendő, vászonrongy, veszély (61%)*

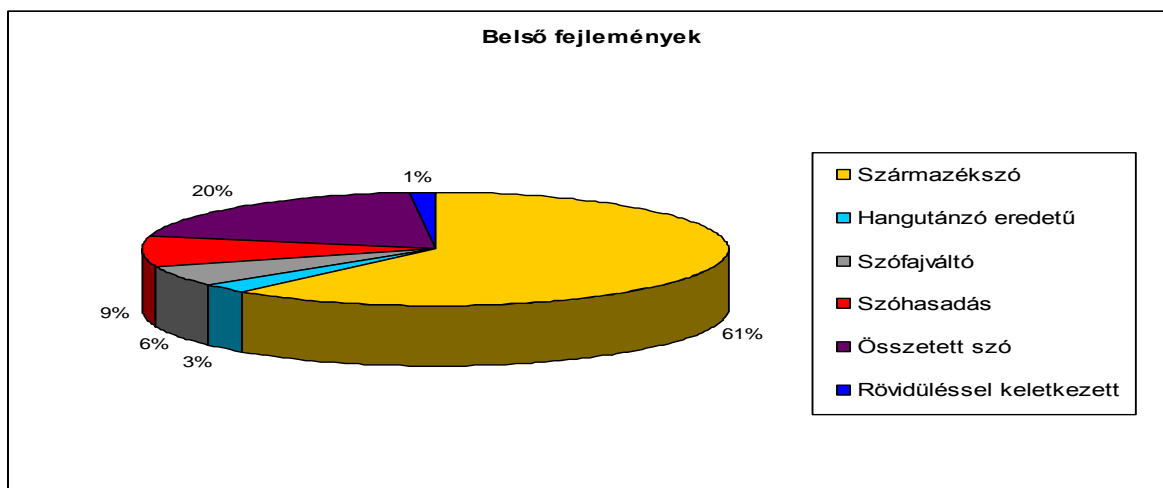
b) Hangutánzó eredetű: *gólya, sír. (3%)*

c) Szófajváltó: *csörögtetés, kendő, koszorús, langyos. (6%)*

d) Szóhasadás: *eljegyez, eljegyzés, jegy, jegyben, jegyes, jegyző (9%)*

e) Összetett szó: *anyarozs, ellát, gyermekágy, háztűznéző, keresztszülő, keresztvíz, kismama, kórház, másállapot, méhlepény, menyasszony, násznagy, vőfély, vőlegény. (20%)*

f) Rövidüléssel keletkezett: *cipő (1%)*

A második nagy csoportot a belső fejlemények alkotják. Itt hat altípust különítettem el. A legnagyobb arányban a **származékszók** (61%) vannak, melyek a magyar nyelv sajátosságainak megfelelően alakultak ki. Jelentős arányban fordultak elő **összetett szavak** (20%). Elenyésző számban található **hangutánzó eredetű és rövidüléssel keletkezett kifejezések**

3.1.3. Jövevényszavak (21%)

a.) **Szláv jövevényszó:** *bába, család, csodál, kád, kereszt, keresztelő, koma, kosár, néma, pap, parázs, párna, pelenka, pólya, ruha, sapka, szentelt, szerencse, udvarolni, vacsora.* **(58%)**

b.) **Török eredetű szó:** *boszorkány, szeplő.* **(6%)**

c.) **Latin eredetű szavak:** *katolikus.* **(3%)**

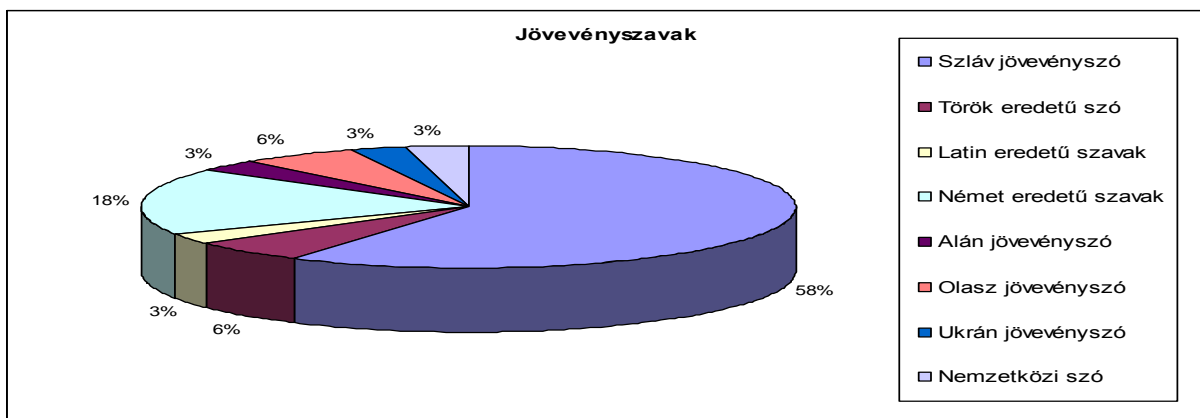
d.) **Német eredetű szavak:** *bál, gardedám, masszíroz, pár, pucol, tánc.* **(18%)**

e.) **Alán jövevényszó:** *asszony* **(3%)**

f.) **Olasz jövevényszó:** *tányér, torta.* **(6%)**

g.) **Ukrán jövevényszó:** *harisnya.* **(3%)**

h.) **Nemzetközi szó:** *autó.* **(3%)**

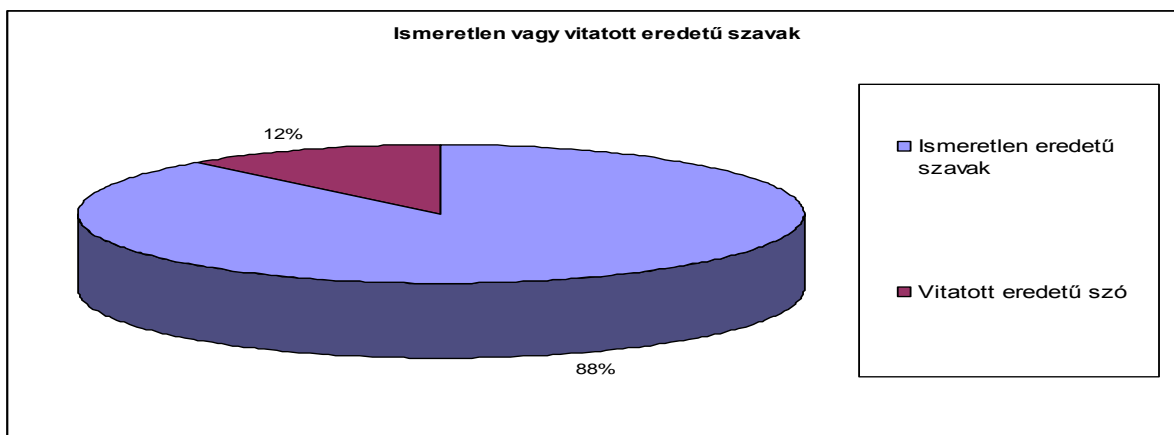

A harmadik nagy csoportot a jövevényszavak alkotják, melyek a különféle népekkel való közvetlen, vagy közvetett érintkezés során kerültek be a nyelvbe. Itt a szavak 58%-át a **szláv eredetű** kifejezések alkotják, ami a történelmet ismerve nem is elképzelhetetlen. **Az ukrán, a latin, az alán jövevényszók** csupán a szavak 3%-át alkotják.

3.1.4. Ismeretlen vagy vitatott eredetű szavak (16%)

a) **Ismeretlen eredetű szavak:** *csiga, edény, fátyol, fényes, gyermek, has, hímzett, hívogat, hívogatás, ismerkedés, kihímzett, kiosztás, legény, mátká, mozdul, nehéz, nem, nép, olvas, önt, törés, újszülött, verés. (8%)*

b) **Vitatott eredetű szó:** *csokor, kelengye, öltöny.* (12%)

A kifejezések között vannak ismeretlen és vitatott eredetű szavak. E kifejezések nagytöbbségét az **ismeretlen eredetű szavak**, 12 %-át a vitatott eredetű szavak alkotják.

Össességében megállapíthatjuk, hogy az emberi élet e két nagy fordulójához kapcsolódó kifejezések közül eredetüket tekintve a **belső fejlemények** a leggyakoribbak (43%), utána következnek a jövevényszavak (21%) és az **ősi örökségek** (20%), a legkisebb az **ismeretlen és vitatott eredetű szavak** százalékos aránya (16%).

3. 2. A szavak csoportosítása szerkezetük szerint

A nyelv gazdagításának leggyakoribb módja a szóképzés és a szóösszetétel. Ezzel a két szóalkotási móddal tudunk új szavakat létrehozni, melyekkel az alkotott új találmányokat, fogalmakat meg tudjuk nevezni. A lakodalmi szokásokkal kapcsolatos szakszavak szerkezet szempontjából is változatos képet mutatnak. Célszerűnek tartottam megvizsgálni ily szempont szerint is az általam összegyűjtött terminusokat. A. Jászó Anna [1], Bencédy József–Fábián Pál–Rácz Endre–Velcsov Mártonné [8], Grétsy László [40], Kiefer Ferenc [26], Keszler Borbála [34] munkáiban található elméleti részre támaszkodva 4 csoportot különítettem el:

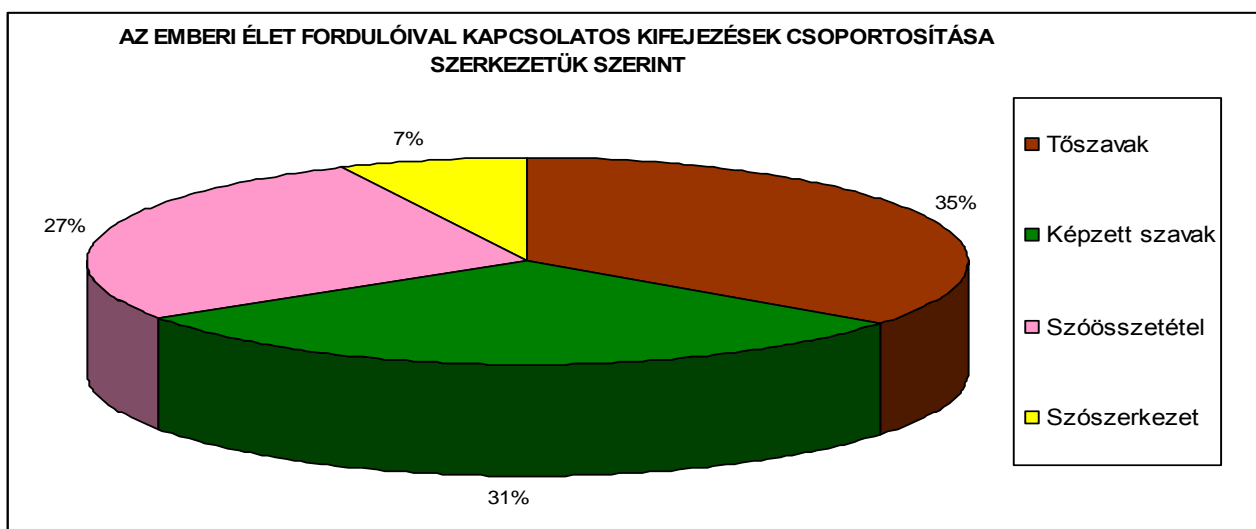
Tőszavak: *ajándék, anya, bába, bál, boszorkány, búcsú, burok, család, csukló, edény, édes, ég, este, fátyol, fehér, füröszt, gardedám, gólya, gyermek, gyertya, gyomor, gyümölcs, gyűrű, haza, hiedelem, ijed, iker, jár, jegy, jel, kád, katolikus, kelengye, kendő, kerek, kereszt, kísér, kíván, koma, kopasz, kosár, könnyű, lány, legény, mátká, mos, nehéz, nem, néma, néz, olvas, önt, pap, parázs, párna, pelenka, pólya, pucol, ruha, sapka, sátor, savanyú, sír, szalag, szem, szeplő, szerencse, szül, tagad, tej, tilt, utód, vacsora, vár, véd, veszély, víz. (35%)*

Képzett szavak: *áldozás, állapotos, avatás, borogatás, bölcső, csodál, eljegyez, eljegyzési, émelygés, esket, esküvő, fájás, fényes, füstölés, gondoz, hímzett, hívogató, hívogat, igéz, ismerkedés, jegyes, jegyző, jósol, keresztelő, kérő, kifejt, kihímzett, kiosztás, lakodalom, látogat, masszíroz, megesett, menyecske, menyegző, mozdul, öltöny, piros, pólyáz, rángatózni, szentelt, szoptat, szülés, tálalók, tanú, tiltás, udvarolni, ujjas, vajúdó, várandós, verés, vérzés. (31%)*

Szóösszetétel: *anyarozs, anyatej, babakocsi, babalátogató, betegágy, cumisüveg, csigacsinálás, csigatészta, ellát, elsőszülött, elsővőfély, fogójáték, gyermekágy, harisnyakötő, hasfájós, hasfal, házaspár, háztűznéző, javasasszony, jegyesoktatás, jegyespár, jegying, jegyváltás, káposztatöltés, keresztszülő, keresztvíz, kikérés, kismama, kórház, koszorúslány, koszorúpár, köldökzsinór, lánybúcsú, legénybúcsú, másállapot, megfürdet, méhlepény, menyasszony, menyasszonylopás, menyecsketánc. mózeskosár, násznagy, násznép, nyitótánc, otthonszülés, örömszülők, szemmelverés, szenesvíz, tányércsörögtetés, tányértörés, tápszer, tejfakasztó, újasszony, újszülött, vászonkendő, vászonrongy, vőfély, vőlegény. (27%)*

Szószerkezet: *fiú utód, gonosz lélek, hegyes has, lakodalmi menet, menyasszonyi autó, menyasszonyi búcsúztató, menyasszonyi cipő, menyasszonyi csokor, menyasszonyi kellék, menyasszonyi ruha, menyasszonyi tánc, menyasszonyi torta, menyasszonyos ház, menyecske ruha, vőlegényi cipő (7%)*

Szerkezetük szerint a szavakat 4 csoportba különítettem el, s megállapíthatom, hogy a legtöbb szó (35%) a **tőszók** kategóriájába került, ezt követte a **képzett szavak** csoportja (31%), majd az **összetett szavak** (27%) és a **szószerkezetek** (7%).

BEFEJEZÉS

A KÖVETKEZTETÉSEK LEVONÁSA

Munkámban az emberi élet fordulóival kapcsolatos hagyományokkal, szokásokkal, illetve az ehhez fűződő szakszavak különféle szempontú rendszerezésével foglalkozom. Az elérhető szakirodalom alapján betekintést nyerhettem nem csak a Kárpát-medence, hanem szinte minden magyarlakta terület hagyományába. A kutatást adatközlők segítségével végeztem, akik előszeretettel meséltek a régmúlt idők szokásairól, szívesen emlékeztek vissza fiatalságukra. Nagy élmény volt az adatgyűjtés során tapasztalt segítőkészség, s úgy éreztem, nagyon hálásak az emberek azért, hogy elmondhatják azokat az emlékeket, amelyek féltett kincsük ugyan, de úgy érzik, ez ma már senkit sem érdekel.

Megállapíthatjuk, hogy a születéssel kapcsolatos hagyományok Kígyóson jelentős változáson mentek keresztül. Napjainkban a várandós anyák általában dolgoznak, így nem tudnak akkora figyelmet fordítani állapotukra. Nem jár nekik kiemelkedő bánásmód, esetleg az utolsó hónapokban. Egy-egy családban két, maximum három gyerek van. A hiedelmek többségével nem foglalkoznak, de vannak, akik betartják, hogy nem vásárolnak előre a gyerekeknek, csak a legszükségesebbeket, s a többit majd utána. Sokat változott a gyermek nemének meghatározása is. Ma már ultrahanggal nézik meg, nem pedig külső jegyek alapján határozzák meg. Ez a része a hagyományoknak szinte teljesen elhalványodott. Az anyák kórházi körülmények között szülnek, nem otthon, s nem bábák, hanem orvosok segítségével. Megváltoztak a keresztelés körülményei. Mindenki igyekszik étteremben tartani a keresztelési lakomát, hiszen így könnyebb, s divatosabb is. A régiekkel ellentétben 3-4 pár keresztszülő is van, akik rokoni- és baráti körből kerülnek ki. A gyermek ruházata is változatosabb, színesebb, mindenki a legjobbat akarja utódjának. Nagyon kevesen

hisznek a babonákban, a hiedelmekben. Csupán néhányan tudnak a szenesvizeletről, vagy a szemmelverésről. Ez bizonyos fokig természetes dolog, hiszen a világ változik, fejlődik, így az emberek inkább tudományos válaszokat keresnek a problémákra, nem a babonaszokásokban hisznek.

Kutatásomat kiterjesztettem a lakodalmi szokásokra, kifejezésekre is. A házasságkötés az élet egyik legfontosabb eseményét övező népszokások összessége. A hosszú idő alatt kialakult, aprólékos szokások az egybekelés, házasság jelentőségét, életre szóló jellegének elmélyítését szolgálták.

A lakodalom az élet egyik legnagyobb és legfontosabb fordulata, ezért minden nép életében, szokásaiban kiemelkedő és központi helye van. Dolgozatomban adatközlőim elmondása alapján összehasonlítottam a régmúlt idők szokásait napjaink hagyományával az ismerkedéstől egészen az esküvő napjáig.

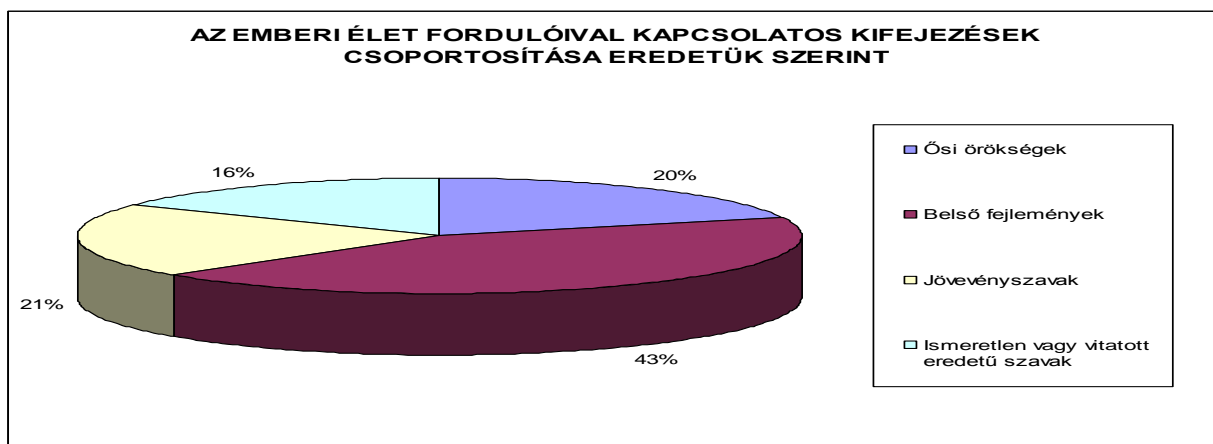
Megfigyelhető, hogy az elmúlt évtizedekben bekövetkezett gazdasági, társadalmi változások miatt a lakosság számos elemet elhagyott. Ennek ellenére, ha halványan is, visszakövetkeztethetünk a régebbi szokásokra. Manapság már nincs megszabott helye és ideje az ismerkedésnek. Régebben és most is a menyasszonyi kellékeket (menyasszonyi ruha, menyecske ruha, cipő) a vőlegény családja állta, a vőlegényét (jegying, öltöny, cipő) a menyasszony családja. A tehetősebb családok a ruhaneműk mellé valamilyen arany ékszert is vásároltak a legénynek, ez napjainkban is megfigyelhető. A modernebb, manapság rendezett esküvőkön egyre kevesebben igényelik a kikérés utáni menyasszonybúcsúztatást.

A magyar szókincsen észrevehető, hogy népünk huzamosabb ideig más népekkel élt együtt és ez rányomta bélyegét a nyelvezetünkre. A születéssel és lakodalommal kapcsolatos hagyományok kutatása során észrevettem, hogy az általam vizsgált szavak eredetük szerint eltérőek, így célszerűnek tartottam, hogy külön kategorizálom őket.

Tudjuk, hogy a magyar nép letelepedése előtt és után is több néppel kapcsolatba lépett, s ezektől nemcsak gazdálkodási szokásokat, eszközöket vett át, ezen kapcsolat folytán sok szó is meghonosodott szókincsünkben. A szakszavak eredet szerinti csoportosításánál A magyar nyelv történeti-etimológiai szótárát használtam fel, valamint Zaicz Gábor Etimológiai szótárát.

Ha megfigyeljük az első kategóriát, megállapíthatjuk, hogy az ősi örökségek nagytöbbségét az **ősi, finnugor kori szavak alkotják, 56%**. Egyenlő arányban oszlik el a százalékos arány az **ugor és az uráli korból származó szavak** esetében, mindkettő **22%-ot** alkot. A második nagy csoportot a belső fejlemények alkotják. Itt hat altípust különítettem el. A legnagyobb arányban a **származékszók** (61%) vannak, melyek a magyar nyelv sajátosságainak megfelelően alakultak ki. Jelentős arányban fordultak elő **összetett szavak** (20%). Elenyésző számban található **hangutánzó eredetű** és **rövidüléssel keletkezett kifejezések**. A harmadik nagy csoportot a jövevényszavak alkotják, melyek a különféle népekkel való közvetlen, vagy közvetett érintkezés során kerültek be a nyelvbe. Itt a szavak 58%-át a **szláv eredetű** kifejezések alkotják, ami a történelmet ismerve nem is elképzelhetetlen. **Az ukrán, a latin, az alán jövevényszók** csupán a szavak 3%-át alkotják. A kifejezések között vannak ismeretlen és vitatott eredetű szavak. E kifejezések nagytöbbségét az **ismeretlen eredetű szavak, 12 %-át a vitatott eredetű** szavak alkotják.

Összességében megállapíthatjuk, hogy az emberi élet e két nagy fordulójához kapcsolódó kifejezések közül eredetüket tekintve a **belső fejlemények** a leggyakoribbak (43%), utána következnek a jövevényszavak (21%) és az **ősi örökségek** (20%), a legkisebb az **ismeretlen és vitatott eredetű szavak** százalékos aránya (16%).

A nyelv gazdagításának leggyakoribb módja a szóképzés és a szóösszetétel. Ezzel a két szóalkotási móddal tudunk új szavakat létrehozni, melyekkel az alkotott új találmányokat, fogalmakat meg tudjuk nevezni. Ennek megfelelően a nyelvben a szavak csoportokba rendeződnek. Ha értő szemmel megfigyeljük, a kifejezések szerkezet szerint kategóriákat alkotnak.

Szerkezetük szerint a szavakat 4 csoportba különítettem el, s megállapíthatom, hogy a legtöbb szó (35%) a **tőszók** kategóriájába került pl.: *anya, bába, bál, édes, ég, este, jósol, keresztelő, kérő, kifejt, kihímzett, kiosztás*, ezt követte a **képzett szavak** csoportja (31%) pl.: *émelygés, esket, esküvő, fájás*, majd az **összetett szavak** (27%) pl.: *csigatészta, ellát, elsőszülött, elsővőfély, fogójáték, gyermekágy, harisnyakötő* és a **szószerkezetek** (7%) pl.: *fiú utód, gonosz lélek, hegyes has, lakodalmi menet, menyasszonyi autó*.

Munkám megírása ráébresztett: ha igazán meg akarjuk ismerni magunkat, egymást, magyar nemzetünket, akkor a hagyományainkat kell megismernünk. A gyermekeknek minta és példa kell. Fontos, hogy a mai generációkban is kialakítsuk a hagyományra való igényt. Persze mindezt csak úgy tehetjük, ha jól megismertük és átadjuk a példákat.

Hagyományörzés: elcsépelet szó mostanság. Az emberek nagy része divatból csatlakozik a hagyományörzés zászlaja alá, ám sokkal mélyebb helyről fakad ez, mint gondolnánk. A hagyományörzés a neveltetésből fakad.

Nehéz abból a pozícióból hagyományokat, régi életszemléletet őrizni, mely szerint az a valódi érték, ami a világ számára elfogadott. Bárhogyan is van, akár divatként, akár szívből cselekszi a hagyományok őrzését az egyén, az mindenképp jó: mert megismerünk dolgokat, életünk részévé válik, valódi dísszel ékíti lelkünket, környezetünket, és talán eljutunk odáig is, hogy beépül életszemléletünkbe, és ami még fontosabb, a gyerekeinkébe is.

Minden családnak, közösségnek, falunak, tájegységnek van kialakult hagyományrendszere. Ez adja az állandóságot, erősíti az identitást, továbbviszi az emberi értékrendet.

A hagyományok megőrzése nem azt jelenti, hogy belekényszerítjük a múlt ideológiáját a jelenünkbe. Változni, változtatni szükséges. Ám az ésszerű, hasznos dolgokat meg kell tartanunk, hisz ezektől lettünk azok, akik ma vagyunk, ezektől lesznek a gyermekeink olyanok, amilyenek látni szeretnénk őket. A hagyományokat nem csak szeretni, művelni kell, hanem tisztelni is, legyen ez tárgy, életvitel vagy bármi más.

A FELHASZNÁLT SZAKIRODALOM JEGYZÉKE

1. A magyar nyelv könyve. Szerk.: A. Jászó Anna – Bp.: Trezor Kiadó, 1994. – 272–280.o.
2. A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára I.(A–Gy). Főszerk.: Benkő Loránd. – Budapest: Akadémiai Kiadó, 1967.
3. Bacskai Béla. Lakodalmas népszokások Kárpátalján – Ungvár: Kárpátaljai Magyar Kulturális Szövetség, 2008. – 70. o.
4. Bálint Sándor. A parasztelek rendje. // A művelődés rendje. Szerk.: Bartucz Lajos. – Budapest: Singner és Wolfner Irodalmi Intézet Rt., 1943. – 201–248. o.
5. Balogh Sámuel. Rövid rajzolatja a paraszt lakodalomnak Gömörben. – Budapest: Tudományos Gyűjtemény III., 1827. – 38–54. o.
6. Bárth Dániel. Esküvő, keresztelő, avatás. Egyház és népi kultúra a kora újkori Magyarországon. – Bp.: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1968. – 154–164. o.
7. Bartha Elek. Az emberi élet fordulói Bárándon. – Bp.: Akadémiai Kiadó, 1995.–163 o.
8. Bencédy József–Fábián Pál– Rácz Endre–Velcsóv Mártonné. A mai magyar nyelv. – Bp.: Nemzeti Tankönyvkiadó, 1968. – 151–164. o.
9. Bodnár László. Lakodalmak a Kárpát-medencében. – Eger: Bodnár és Társa Geográfus Bt., 2009. – 518 o.
10. Borús Rózsa. Vőfélyek és vőfélyversek szerepe a Topolya környéki lakodalmi szokásokban. – Újvidék: Hungarológiai Közlemények XVII., 1985. – 193–256.o.
11. Botlik József – Dupka György. Magyarlakta települések ezredéve Kárpátalján. – Ungvár–Budapest: Intermix Kiadó, 1993. – 86–88. o

12. Csókás Ferenc. A lakodalom költészete. (Vőfélyversek, lakodalmi kurjantások). // Kurtaszoknyáshatfalu. Szerk.: Liszka József. – Bratislava: Új Minden Gyűjtemény 7., 1988. – 78–147. o.

13. Deáky Zita – Krász Lilla. Minden dolgok kezdete. A születés kultúrtörténete Magyarországon (XVI-XX. század). – Budapest: Századvég, 2005.

14. Dömötör Tekla. Magyar népszokások. – Budapest: Corvina Kiadó, 1972. – 54–60. o.

15. Dömötör Tekla. Naptári ünnepek – népi színjátszás. – Budapest: Akadémiai Kiadó, 1979. – 271. o.

16. Espán Margaréta. Hagyományok, nemzeti értékek Kárpátalján. – Ungvár, 2015. – 450 o.

17. Etimológiai szótár. Főszerkesztő: Zaicz Gábor. – Budapest: Tinta Kiadó, 2006. – 867 o.

18. Fél Edit. A nagycsalád és jogszokásai a komárommegyei Martoson. – Érsekújvár, 1944. – 96 o.

19. Fényes Elek. Magyarország geográfiai szótára. – Pest: Kozma Vazul nyomda, 1851.

20. Gömör néprajza XVII. Szerkesztette: Ujváry Zoltán. – Debrecen: Kossuth Lajos Tudományegyetem, Néprajzi Tanszék, 1989. – 176 o.

21. Gönczi Ferenc. A gyermek születése és szoptatása körül való szokások Göcsejben és Hetésben. // Ethnographia 17, 1906 – 153–159. o.

22. Hutterer Éva. A születéshez kapcsolódó népszokások Ráton. // Szív látta, szem bánta... Kárpátaljai honismereti írások. Hatodik Síp Alapítvány. – Budapest – Beregszász: Mandátum Kiadó, 2004.

23. Ipolyi Arnold. Magyar Mythologia. – Pest: Heckenast Gusztáv, 1854. – 602 o.

24. Kapros Márta. A születés és kisgyermekkor szokásai. In: Magyar Néprajz VII. Népszokás, néphit, népi vallásosság. Főszerk.: Dömötör Tekla. – Budapest: Akadémiai Kiadó, 1990. – 9–31. o.

25. Kapros Márta. A születés szokásai és hiedelmei az Ipoly mentén. – Debrecen: Kossuth Lajos Tudományegyetem Néprajzi Tanszéke, 1986.

26. Kiefer Ferenc. Magyar nyelv. – Bp.: Akadémiai Kiadó, 2006. – 215–235. o.

27. Kiss Lajos. Földrajzi nevek etimológiai szótára. – Budapest: Akadémiai Kiadó, 1988. – 729–730. o.

28. Keszeg Vilmos. Magyar népi kultúra. – Kolozsvár: Ábel Kiadó, 2008. – 159–169. o.

29. Korkes Zsuzsanna. Lakodalmi szokások. // Néprajzi tanulmányok I. Szerk.: Asztalos István, Korkes Zsuzsa. – Aszód: Petőfi Múzeum, 1988. – 91–133. o.

30. Kótyuk Erzsébet. A népi gyógyítás hagyományai és kárpátaljai magyar faluban. – Budapest, 2000.

31. *Kótyuk Erzsébet.* Gólya bácsi, vaslapát, hozzá nekünk kisbabát! (A terhességgel és a születéssel kapcsolatos hiedelmek.) // *Hatodik Síp.* – 1995.

32. *Lizanec Péter.* A Kárpátaljai Magyar Nyelvjárások Atlasza III. kötet. – Ungvár – Debrecen, 2003. – 580–637. o.

33. Magyar értelmező kéziszótár. Szerk.: Pusztai Ferenc. – Budapest: Akadémiai Kiadó Zrt., 2014. – 1508 o.

34. Magyar grammatika. Szerk.: Keszler Borbála. – Bp.: Nemzeti Tankönyvkiadó, 2000. – 321–323. o.

35. Magyar katolikus lexikon VII. (Klacs–Lond). Főszerk.: Diós István; szerk.: Viczián János. – Budapest: Szent István Társulat, 2002. – 1040 o.

36. Magyar Néprajz VII. Népszokás, néphit, népi vallásosság. Főszerk.: Dömötör Tekla, szerk.: Hoppál Mihály. – Budapest: Akadémiai Kiadó, 2001. – 867. o.

- 37.** Magyar Néprajzi Lexikon, III. kötet. Szerk.: Ortutay Gyula. – Budapest: Akadémiai Kiadó, 1980. – 751. o.
- 38.** Morvay Judit. Asszonyok a nagycsaládban. Mátraaljai palóc asszonyok élete a múlt század második felében. – Budapest, 1966. – 258. o.
- 39.** Nagy Janka Teodóra. A nőrablástól a házasságkötésig // Lakodalmi szokások, mátkaság, menyegző. Szerk.: Györgyi Erzsébet. – Budapest: Planétás kiadó, 2001. – 49–54. o.
- 40.** Nyelvművelő kézikönyv. Szerk.: Grétsy László — Kovalovszky Miklós. – Bp.: Akadémiai Kiadó, 1985. – 467–468. o.
- 41.** Párvalasztás és lakodalom Csíkszentdomokoson. Szerk.: Balázs Lajos. – Bukarest: Kriterion Könyvkiadó, 1994. – 448. o.
- 42.** Petercsák Tivadar. Népszokások Filkeházán. – Debrecen, 1985. – 161 o.
- 43.** Rizsik Judit Katalin. A születéstől a keresztelésig. Szokások és hiedelmek Mátészalka magyar és cigány lakosságának körében. – Szekszárd: Romológiai Kutatóintézet, 2000. – 125 o.
- 44.** Róheim Géza. Magyar néphit és népszokások. – Szeged: Universum, 1990.
- 45.** Székely Leó: Gömörmegyei babonák. //Ethn., VII. – 1896. – 374–379. o.
- 46.** Szendrey Ákos. Lakodalmi szokások gyűjtése – Budapest: 1956. – 203. o.
- 47.** Szendrey Zsigmond–Szendrey Ákos. Szokások. Születés és gyermekkor. In A magyarság szellemi néprajza A Magyarság néprajzának negyedik kötete. Szerk.: Viski Károly. – Budapest: Királyi Magyar Egyetemi Nyomda, 1937. – 155–169, 307–308. o.
- 48.** *Szentendrey Ákos.* Lakodalmi szokások gyűjtése. – Budapest: Magyar néprajzi múzeum, 1977. – 176 o.
- 49.** Tárkány Szűcs Ernő. Magyar jogi népszokások. – Budapest: Gondolat Kiadó, 1981. – 934.o.
- 50.** Tátrai Zsuzsanna. Leányélet. – Budapest: Crea Print Kiadó, 1994. – 200. o.

51. Ujváry Zoltán. Gömöri magyar néphagyományok. – Miskolc, 2002.– 1035 o.

52. Vidák Tünde. A születés. // Két csíki falu néphite a századvégen. Szerk.: Pócs Éva. – Budapest: Európai Folklór Intézet – Osiris, 2001. – 81–136. o.

***

53. <http://mek.oszk.hu/02100/02115/html/1-420.html>

54. <http://mek.oszk.hu/02200/02245/02245.htm>

***

55. Erica Buckley. A Cross-Cultural Study of Weddings through Media and Ritual: Analyzing Indian and North American Weddings. – Grand Walley State University, 2006. – 17. p.

56. Eva Tenzer. Ja! Alles übers Heiraten von Antrag bis Zuhören. G. Kiepenheuer. – Berlin, 2008. – 17-25.s.

57. Theo Engelen–Paul Puschmann. How unique is the Western European Marriage Pattern? – Leuven, 2011. – 20.p.

58. Валентина Борисенко. Особливості трансформації весільного обряду українців Карпатського регіону на початку ХХІ століття. – Київ, 2010. – 6.с.

59. Макашина Т. С. Гл. 9. Свадебный обряд // Русский Север: этническая история и народная культура XII–XX века / Отв. ред. И. В. Власова. — М.: Наука, 2001. — 848 с.

60. Жирнова Г. В. Брак и свадьба русских горожан в прошлом и настоящем. – М.: Наука, 1990. – 187.с.

61. Коцан В.В. Традиційні головні убори у весільній обрядовості Закарпаття (XIX – перша половина ХХ ст) // Науковий щорічник Ужгородського Національного Університету, Ужгород, Випуск 2., 2015. – С.16–29.

РЕЗЮМЕ

Дана наукова робота досліджує слова та словосполучення, які пов'язані із святковими традиціями і звичаями у льдському житті, всі використані слова погруповані відповідно до їх лексичного значення. Дане дослідження проводилося за допомогою носіїв цих стародавніх звичаїв та традицій.

В моїй роботі я дослідила слова та словосполучення, які пов'язані із народженням і одруженням в с.Кідьош, що на Закарпатті. Покладаючись на розповіді людей, які співпрацювали у дослідженні я порівняла стародавні традиції і звичаї із сучасними, із моменту залицяння, аж до одруження.

У словесній скарбниці угорської мови помітно, що наш народ в покон віків дуже тісно розвивався із сусідніми народами, які мали невідемний вплив на розвиток мови вцілому, а також на звичаї пов'язані із народженням і одруженням. Слова розглядаються відповідно до їх походження вони помітно різняться, так ось чому було доцільно класифікувати їх окремо.

Наукові слова були погруповані відповідно до їх походження за допомогою Угорськомовного історично- етимологічного словника а також Етимологічний словника автор Заїц Габор.

Загалом можна зазначити, що вислови та слова пов'язані із народженням і одруженням найчастіше залежили від внутрішньо-мовного розвитку людей (43%) потім слідує запозичені слова (20%) народна спадщина (20%) найменше слова невідомого або сумнівного походження, процентне співвідношення яких складає (16%).

Відповідно до їх складу слова розподілені на 4 групи і я помітила, що більшість слів відносяться до **корневих слів** (35%) такі як: мама, бабка, бал, вечір, віщує, хрестини, сватання, тканий, поділ і т.д. наступні **похідні слова** (31%) а саме: нудота, присяга, весілля, біль, потім **складні слова** макарони спіральки, забезпечити, первісток, тамада, бряскальце, люлька, підвіска, а також

слова синтагми (7%) наприклад: син наслідник, злий дух, гострий живіт, весілиний марш, велільне авто.

Зберігання традицій не означає примусово впорядковувати їх в сьогоденні. Їх потрібно змінювати і змінюватися самому. Але корисні поради потрібно зберігати, ось чому від цих вчень ми стаємо якими ми є, від розумної спадщини наші діти стають такими якими ми хочемо їх бачити. Звичаї та традиції не тільки потрібно любити, але й поважати, нехай це буде якийсь предмет, будь-що.

ABSTRACT

This paper work describes technical words related to various aspects of human life especially in child birth and marriage traditions and customs. All words were structured by their origin. All necessary information about traditions and customs on child birth and marriage we get from story tellers.

In my work I investigate all custom and traditions and related technical words in Kidyos village Transcarpathion region Ukraine. I compare words and wordings from different point of view and divide them by origin. Also in my investigation I compare traditions and customs from old times until nowadays beginning from first dating until wedding day.

The Hungarian Vocabulary changed a lot during extended period of time together with other neighbor nations, that's why it left a great mark on the language formation. When I made a research in technical words vocabulary and mentioned that it vary a lot, that's why it was reasonable to categorize them separately.

All technical words categorized according to their origin with help of Hungarian Historical-etymological dictionary and Etymological dictionary by Gabor Zaich.

Generally we can recognize that technical words which belong to Wedding and Child birth. Technical words were formatting commonly according to personnel inner formation (43%) then come loan words (21%) after came ancient heritage (20%) the smallest part are unknown by origin (16%).

The most common way to enrich language is to form new words and word combinations. All used words are categorized into 4 groups by their structure. the most used words are **root words** (35%) for ex.: mother, midwife, sweet, sky, evening, tell fortunes, christening, asking, explicate, himzes, assignment, then comes **derivatives group** (31%) nausea, eske, wedding, pain then comes **complex words** (27%) ex: spiral pasta, first man, gripping play, baby bed, carter than comes **word**

combinations made by spilling (7%) ex: heir, evil spirit, wedding march, wedding car.

We don't need to implement all ancient traditions and customs in present lives. We should change and make changes. I think all reasonable things we must keep in our life based on past generation learning we are those who we are today. Out of these important things our children are those how we want to see them in future. We don't need to love all customs and traditions we can modify them according our needs, but also we should honor them it can be either some thing or something else.

MELLÉKLET

Menyasszonyi kép az 1930-as évekből

Menyasszonyi kép az 1940-es évekből

Menyasszonyi kép az 1950-es évekből

Menyasszonyi kép az 1960-as évekből

Menyasszonyi kép az 1970-es évekből

Menyasszonyi kép az 1980-as évekből

Menyasszonyi kép az 1990-es évekből

Menyasszonyi kép a 2000-es évekből

Menyasszonyi kép a 2010-es évekből